

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

39e jaargang nr. 2

maart - april 2010

Inhoud

- Daniël Van Ryssel:	82
Minder bekende en of verdwenen locaties: Brouwerijen.	
- Victor Van der Haeghen:	87
Inventaire Archéologique: Register der Huidevetters.	
- Erik De Keukeleire:	88
Hoever men begin 1910 in Gent stond met de Wereldtentoonstelling van 1913.	
- Luc Devriese:	105
<i>Ghendtsche</i> toestanden: Onder de kerk wonen.	
- Pierre Kluyskens:	109
Kaarskensprocessie.	
- Hugo Collumbien:	114
Gentse Memoriedagen: 12-13-14-15-16 November.	
- Daniël Van Ryssel:	131
Vergeeten Gentse schrijvers: Pierre Lebrocqy.	
- Quizmaster:	133
Uitslag van de Quiz 2009.	
- Bibliografie.	136
- Vraag en Antwoord.	144
- Lezers schrijven ons.	145
- Hugo Collumbien:	146
Het Kroniekje van een oude Gentenaar.	
- Alfons Van Werveke:	
Oudheidkundige Kroniek: De Grachten van de Stad Gent	148
- Gaston De Bruycker:	152
Schets van de Biezekapel	

MINDER BEKENDE EN/OF VERDWENEN LOCATIES

Brouwerijen

In de vroege Middeleeuwen waren de abdijbrouwerijen de enige belangrijke brouwerijen. Herbergiers en gewone mensen brouwden het nodige bier voor eigen gebruik. Pas toen de steden belangrijk werden, waren er brouwers die zich toelegden op de bevoorrading van die steden. In 1363 waren er in Gent 245 meesterbrouwers. Aanvankelijk maakte men gebruik van gruit, vanaf de 14e eeuw van hop (grotere duurzaamheid). Het bierverbruik lag hoog te Gent, zuiver water was zeldzaam en bier was gezond en betaalbaar: 250 liter per persoon. De bieraccijnzen maakten in 1600 meer dan 45 % van de totale stadsontvangsten uit. In 1656 richtten de bierverkopers en wijntappers samen het biertappersambacht op, met als patroonheilige Sint-Zacheus. In de 19e eeuw was er een groot aantal brouwerijen in Gent, doch met een gering aantal (120) werknemers. In 1900 waren er nog 83; in 1948 nog 28. Brouwen was bij gebrek aan koelingsapparatuur een winterbedrijvigheid. Na W.O. II werd pils de meest populaire biersoort. Al in de 19e eeuw ontstonden te Gent ook twee brouwerij scholen.

Wij beperken ons tot de grote brouwerijen van de twintigste eeuw.

In 1900 waren er in België 3.223 brouwerijen; in 1920: 2.013; in 1950: 663; in 1970: 232; in 1992: 126. In 1991 waren er in Oost-Vlaanderen 5.010 cafés. Alleen in Brabant waren er meer: 6.039.

Meiresonne

De brouwerij Meiresonne ontstond in Bellem, waar de familie in 1866 de brouwerij Van Maldeghem overnam. Zoon August begon in 1871 te Nevele de brouwerij De Hoprank. In 1913 kwam de familie naar Gent en kocht de brouwerij Van Oostende-De Marteleire op de Koepoortkaai. Tegelijk kochten ze ook een aanpalend groot huis, waar de familie haar intrek nam. De activiteit kwam er snel op gang. Een netwerk van spoor- en waterwegen bracht de nodige delfstoffen (kolen o.a.) en grondstoffen tot vlakbij de brouwerij.

De Meiresonnes durfden te investeren en Gent en omgeving boden een goede afzetmarkt. In 1921, 1922 en 1923 kwamen er stoommachines bij evenals negen koeltanks en een vriesmachine. Alle geplaatst op stevige betonnen sokkels. In 1922 werkten er 25 arbeiders. In 1927-'28 hadden er nogmaals grote veranderingswerken plaats. Een straatje, een beluik en verschillende huizen

werden afgebroken om de brouwerij uit te breiden. De brouwerij had toen een productie van 3.500 hl. per maand.

In de jaren '30 verslechterde de economische toestand van ons land. Veel kleine bedrijven verdwenen door stopzetting of fusies. Meirseonne kreeg in 1935 het statuut van een N.V. De brouwerij behoorde toen tot de grootste vier van het land. In 1938-'39 werd een volledig nieuw administratief gebouw aan de Koepoortkaai (architect: L. Diegerick) opgetrokken. Tijdens W.O. II leverde Meirseonne Wehrmachtsbier voor de Duitse soldaten. Na de oorlog waren er te Gent nog maar 20 brouwerijen.

Na de oorlog kwamen de machines en productiesystemen niet langer uit Duitsland, maar uit de Verenigde Staten. Meirseonne werd nu de grootste brouwerij van Vlaanderen.

Het meest bekend was de Celta Pils, maar er werd ook Goliath, Ganda-Ale, Munich, Fort-Op, Family's tafelbier en Stolz geproduceerd. Verder ook de limonades Golf en Colibri en het mineraalwater Imperia. Het bedrijf stelde nu 6 à 700 personen te werk. Het bedrijf had 80 vrachtwagens om het bier naar de cafés te brengen.

In 1951 brak de brouwerij 'haar productierecord. Er werd 5 miljoen kg. grondstoffen verwerkt. Aimé Meirseonne, die geen kinderen had, trad in 1964 in onderhandelingen met Artois uit Leuven. Artois verwierf een meerderheidsparticipatie. Aimé overleed in 1966. Enkele maanden na zijn dood viel het bierbrouwen aan de Koepoortkaai stil. Er werd alleen nog limonade gefabriceerd. Einde 1976 viel alle activiteit stil en werden de poorten gesloten. De fabriek werd afgebroken en op dezelfde plaats staan nu appartementsgebouwen.

Exelsior

De brouwerij Excelsior ontstond door een fusie van de Brouwerij van Gent met de brouwerijen Florin en Maenhout. In de vroege 20ste eeuw lieten de eigenaars hun familienaam vallen en kozen voor de naam Excelsior.

In de jaren '20 en '30 werden nieuwe gebouwen opgetrokken langs de IJkstraat en Nieuwpoort. Modieuze gebouwen in art deco en nieuwe zakelijkheid. De administratieve gebouwen lagen op het Steendam en dragen nu nog een hoprank als decoratie in de gevel. In Steendam waren ook de brouwerijen Goublomme en de Vier Heemskinderen. De brouwerij werd overgenomen door Haacht uit Boortmeerbeek en sloot in 1973 zijn poorten. Uiteindelijk verdwenen de meeste gebouwen en werden in 1997 vervangen door een huisvestingsproject.

Ultra

Brouwerij Ultra ging terug op de brouwerij De Zwaan, die in 1834 aan de Herodeszak aan de Lange Schipgracht door Wwe De Ronne werd opgericht. In 1840 werd deze brouwerij overgenomen door P. J. Heughebaert. Vanaf 1909 werd de brouwerij Heughebaert uitgebreid. De ronde schouw behoorde bij de twee stoomketels. De meest recente gebouwen, stapelruimten, graanmagazijn e.a., dateerden van 1930. De brouwerij werd in 1922 tot N.V. Ultra. De brouwerij sloot in 1964 haar deuren. Volledig afgebroken. Op het terrein werd nadien de Volkskliniek Bond Moyson gebouwd.

Aigle Belgica

In 1888 werd op de Nieuwe Wandeling, nrs. 121-125, de N.V. De Samenwerkende Bierbrouwerij en Mouterij van Akkergem opgericht. In 1919 omgevormd tot N.V. Brasserie Belgica.

Aigle Belgica ontstond in 1922 door de fusie van Den Arent uit Brugge en Belgica uit Gent. De hoofdzetel bleef in Brugge. Bekend bier: bab. Te Gent werkten 25 personen. Aigle Belgica had 800 verplichte cafés.

Mede door de hogere lonen in Gent, werden de brouwketels in Gent in 1947 stilgelegd. De werknemers konden meer verdienen bij Meiresonne. De brouwketels verhuisden naar Kortemark en Ichtegem. Het gebouw is heden een garage.

Aigle Belgica is in 1978 overgenomen door Piedboeuf.

Gruut

In maart 2009 is Gent een brouwerij rijker geworden. Op de Grote Huidevettershoek, waar vroeger brasserie Flor stond, opende Annick De Splenter Gruut, tegelijk een brouwerij en een brasserie. Gruut heeft twee betekenissen: mengeling van kruiden en muntstuk (groot). De brouwerij combineert moderne brouwtechnologie op een eeuwenoude traditie. Er worden vier biersoorten gebrouwd: blond, bruin, wit en amber.

Brouwerijen aan de rand van de stad

Huyghe, Melle

In 1906 kocht Leon Huyghe de plaatselijke brouwerij in Melle. Naam: Den

Appel. In 1936 nieuw complex langs de Geeraardbergsesteenweg. In 1938 nieuwe naam: brouwerij Huyghe. Bieren: in 1945 pils Golden Kenia; in 1985 Artevelde en Minty. Eveneens in 1985 Delirium Tremens. De roze olifant was geboren. In 1997 uitgeroepen tot het beste bier ter wereld.

Hul, Merelbeke

De familie Hul woonde sinds het begin van de jaren 1920 in het Blauwe Kasteel te Scheldewindeke. Augustinus Hul gebruikte hier vooral de 56 ha bos voor zijn houtzagerij. In de jaren '30 verhuisde Leonce, de zoon van Augustinus, naar Merelbeke centrum en richtte er, op de plaats waar vandaag het warenhuis Colruyt staat, een brouwerij op. De brouwerij bleef in handen van de familie Hul tot de jaren '60. Toen werd ze verkocht aan de brouwerijen Kruger en Piedboeuf. In de jaren '70 werd het gebouw afgebroken.

Neyt, Evergem-Belzele

De brouwerij werd opgericht door de gebroeders Maurice en Jules Neyt en heette aanvankelijk Sint-Antonius. In 1992 werd nog 150.000 kg mout tot bier verwerkt. In 1993 werd de brouwerij overgenomen door Bios uit Ertvelde. De volledige inboedel bestaat nog.

Literatuur

J. Van de Wiele, Bier en brouwerijen in het historisch Gent, VIAT, 1986.

Internet: Google.

Ghendtsche Tydinghen, 31e jg. nr. 6, november-december 2002.

Daniël Van Ryssel

Het wagenpark van brouwerij Heughebaert op de Lange Schipgracht in 1904.

Koepoortkaai: de brouwerij Meiresonne

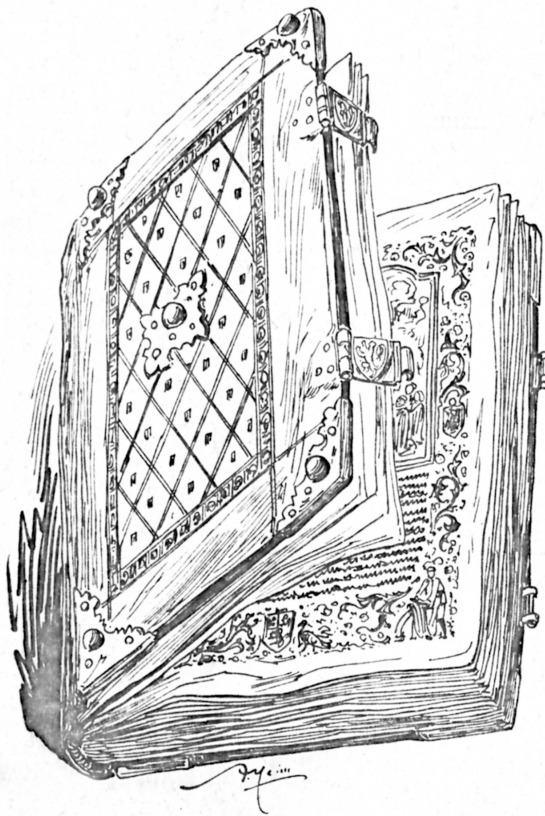
INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 193

Op 30 december 1900 stelde Victor Van der Haeghen in de rubriek "Boekbanden -Stadsarchief, (reeks 192 n° 1) - XVe eeuw (1478)" in het Frans een fiche op over

Register der Huidevetters

Dit boek bevat 50 bladen perkament van 0,27 x 0,19.

De band bestaat uit twee eiken planchetten (0,28 x 0,20), bedekt met bruin

leder. De twee gelijke platte delen zijn versierd met dubbele over elkaar gekruiste biezen die ruiten vormen, in het midden ervan het teken van een kleine leeuw; deze herhaalde versiering die een kader vormt, stelt in een "quadrilobe" een gekroonde gotische M voor, waarvan hier de facsimile.

Op de hoeken van het koperen middenoplegsel zijn afgeronde nagels.

De sloten, van hetzelfde metaal, hebben op de clip een gegraveerde ecu met leeuw. De rug die vernieuwd geweest is, dateert van het tijdstip dat men in de band witte bladen ingelast heeft.

De prachtige miniatuur van de XVe eeuw, omkaderd met veelkleurige arabesken, laat het hier afgebeeld vignet zien dat zal beschreven worden in de *Inventaire*. Dit mooi register van de Nering van de Gentse Huidevetters werd begonnen in 1478

onder het dekenschap van Lieven Doens, zoon van Jan. Voortgezet tot in 1697 (met onderbrekingen) bevat hij voornamelijk ordonnantieën en ledenlijsten van de nering. Zoals de meeste documenten van onze neringen en broederschappen was deze band bij de afschaffing van de neringen op het einde van de XVIIIe eeuw in de handen gebleven van een lid van de nering, Mr. Jean-François van Hoorebeke die het in 1834 aan het Stadsarchief schonk.

Cf. F. De Vigne; *Recherches historiques sur les costumes civils et militaires des gildes et des corporations de métiers*, etc. (Gent, 1847) - V. Van der Haeghen: *Catalogue général des archives de Gand* (1896).

HOEVER MEN BEGIN 1910 IN GENT STOND MET DE WERELDTENTOONSTELLING VAN 1913.

VOOR U VERZAMELD UIT 31 600 EDITIES VAN DE “GAZETTE VAN GENT”.

In de uitgave van januari-februari 2007 (36e jaargang - nr. 1) volgden we de ontwikkelingen vanaf 1899 tot de jaarwisseling 1906-1907, die in 1913 zouden leiden tot de Gentse Wereldtentoonstelling. Intussen zijn we drie jaar verder. We nemen daarom terug de draad op, om uiteindelijk te belanden in de lente van het jaar 10. Van de twintigste eeuw wel te verstaan!...

27 februari 1907

Volgens sommige dagbladen zou men in de aanstaande Wereldtentoonstelling zinnens zijn een Oud Gent op te richten, om de vreemdelingen te laten oordelen hoe onze stad er vroeger uitzag.

Het was ter gelegenheid van de tentoonstelling te Antwerpen in 1894, dat men het eerst het denkbeeld opvatte om enige delen van de vroegere stad te doen herleven. Het *Oud Antwerpen* verrees en we bekennen graag dat het een gelukkige gedachte was. Behalve markten, straten, openbare gebouwen en merkwaardige huizen uit vervlogen eeuwen, zag men er de schilderachtige kledij van burgers en krijgslieden.

Later kon men in de tentoonstelling te Brussel het *Vieux Bruxelles* zien en onlangs in 1905 te Luik werd ook een poging gedaan, doch alles was maar nabootsing en had niet de bijval van hetgeen te Antwerpen was uitgevoerd.

In Gent wil men iets doen herleven dat uit oorzaak van afzichtelijkheid, bouwvalligheid en vooral als gezondheidsmaatregel werd weggebroken, wijken zoals het Nieuwpoortje en Batavia, waarop de stad vroeger niet fier kon zijn. Het schijnt ons dat men de vreemdeling iets edeler en grootser moet aanbieden.

De straten omtrent ons stadhuis, zoals de Hoogpoort en de Sint-Jansstraat (** *thans de Limburgstraat*) alsook de Botermarkt, de Korenmarkt, de Vrijdagmarkt, de Koornlei en de Lange Munt kunnen ruim stof geven om iets bezienswaardigs op te richten.

Het moet mogelijk zijn iets oorspronkelijks te bedenken dat elders nog nooit werd voortgebracht. Dan zou men niet moeten nadoen wat anderen reeds verricht hebben.

19 maart 1907

De bestuursraad van de *Naamloze Studiemaatschappij* vergaderde om de tekst goed te keuren van de omzendbrief, welke onder de bevolking van de stad en de provincie zal verspreid worden tot het verenigen van het waarborgfonds.

Nog twee raadplegende commissies werden benoemd: die van landbouw, met als voorzitter de heer senator della Faille d'Huyse en als ondervoorzitters de heren senatoren de Lanier en Maenhout, en die van hofbouwkunde, met als voorzitter de heer Allier en als ondervoorzitters de heren Léger, Vuylsteke, De Smet en Ghellinck.

25 maart 1907

De heer Hasse, bouwkundige te Antwerpen die sedert 1880 de bouwmeester is van al de tentoonstellingen in België en dus een bevoegd man, gaf in de *Handelbeurs* een voordracht over al de oude wereldtentoonstellingen, te beginnen met deze te Sydenham nabij Londen in 1851 en waarvan het *Crystal Palace* is overgebleven.

De nationale tentoonstelling van 1880 te Brussel sloot evenals de voorgaanden welke door de staat werden ingericht met een nogal aanzienlijk tekort en deze in 1888 met de grote wedstrijden liep schipbreuk door de politiek.

De eerste tentoonstelling welke uitging van het persoonlijk initiatief zoals deze van Gent, werd te Antwerpen gehouden in 1885 en sloot met een tekort van 50 000 frank, de kosten van het *Algemeen Secretariaat*. Die van 1895, eveneens te Antwerpen, gaf een overschot van 400 000 frank.

De stad Gent is voor wat een Wereldtentoonstelling betreft minstens zo gunstig gelegen als Antwerpen en Luik. Een groot voordeel voor Gent is, dat terwijl te Antwerpen en Luik zeer grote uitgaven moesten gedaan worden voor de aankoop of de geschiktmaking van de gronden, men die te Gent om zo te zeggen heel gereed voor het grijpen heeft. Men voorziet 68 ha, het prachtig park inbegrepen.

De spreker maakte verder een vergelijking tussen de tentoonstellingen van Antwerpen en Luik, om te doen uitschijnen dat deze ondernemingen onder alle opzichten onophoudelijk verbeterden. De verschillende vergunningen te Antwerpen brachten in 1894 ruim 460 000 frank op. Die te Luik in 1905, na volledige uitbetaling van het waarborgfonds, gemiddeld 13 frank per m².

Gezien deze bijval meende de heer Hasse dat men voor de tentoonstelling te Gent de prijzen met een weinig zou mogen vermeerderen.

Zo de tentoonstelling van Brussel in 1897 gelukt is, was het vooral te danken aan de werking van de dagbladen. Dezelfde factor, maar meer in naam van bepaalde reclame, werkte mee om die van Luik te doen lukken. Het getal bezoekers klom buitengewoon en de financiële uitslag was er schitterend geweest.

In 1894 heeft Antwerpen de winst volledig aan de aandeelhouders uitgedeeld en niet het minste gedenkteken of werk behouden die de tentoonstelling van dat jaar vereeuwigd. Dit is een dwaling geweest en de spreker juicht daarom de gedachte toe van het *Inrichtend Comité* te Gent, die de stad wil begiftigen met een blijvend aandenken dat de Wereldtentoonstelling zal herinneren.

De stad Gent wil in de rij van de grote steden treden met de voordelen welke zij vooraf heeft door haar nijverheden die heel de wereld door gekend zijn en met een verjongde en opgefreste stad. Van de oude, kromme en smalle straten zal niets bewaard blijven dan de kostbare, oude gedenkgebouwen, getuigen van een glorieus verleden en nog steeds bewust van de oude Gentse geest, *te weten wat men wil en te willen wat men weet*.

De voordracht werd langdurig toegejuicht en de aanhoorders steunden met hun handgeklap de korte redevoering van de heer Cooreman, waarin hij de begaafde spreker voor zijn puike voordracht bedankte. Deze is voor de bestuursraad onder vele opzichten leerzaam geweest en hij gaf de verzekering

dat wat te Luik verricht werd ook te Gent kan bereikt worden.

11 mei 1907

De beheerraad van de *Naamloze Maatschappij voor de studie van de Wereldtentoonstelling* heeft zijn oproep tot de inschrijvers uitgegeven. Het bedrag van het kapitaal is bepaald op anderhalf miljoen. De acties zijn van 100 frank, betaalbaar bij jaarlijkse stortingen, te beginnen in mei 1908.

Tegelijk werd het ontwerp van de tentoonstelling verspreid. De oprichting gebeurt in het park en op de stadsgonden aan de overzijde van de statie. De nuttige oppervlakte is ongeveer 70 ha, waarvan de beplantingen 36 ha zullen innemen en de overdekte hallen 78 000 m², waarvan 12 000 voor de kleine hallen.

De aantrekkelijkheden zullen in het park worden ingericht. De hoofdingang komt aan de Kortrijksesteenweg, juist rechtover de statie (** toen nog de eerste versie aan de Parkplaats).

17 mei 1907

Gisteren hadden de voorzitters Carels en Cooreman en de ondervoorzitters de Smet de Naeyer en de Hemptinne in de grote zaal van de Handels- en Nijverheidskring de dagbladschrijvers op een maaltijd uitgenodigd, om hun dank te zeggen voor hetgeen zij reeds voor het grootse plan gedaan hadden en de hoop uit te drukken hen op die weg te zien voortgaan, opdat de Wereldtentoonstelling van Gent in 1913 minstens zo schitterend zou slagen als deze van Luik in 1905.

De heren gouverneur en burgemeester vereerden dit feest met hun tegenwoordigheid. De heer Cooreman bracht de eerste heildronk uit in de Vlaamse taal:

“Wij zullen het nooit luid genoeg kunnen verkondigen, de Wereldtentoonstelling zal de kwekeling zijn van de Gentse pers! De bijzondere bijval welke die te Luik is te beurt gevallen, wekte de ijver op van de werkende elementen en de neringdoende burgerij van onze bevolking.

De Gentenaars, fier over de grootheid en het verleden van hun oude en roemrijke stad, hebben niet zonder reden de vrees gekoesterd, dat de hoofdstad van het Walenland door het wellukken van hun onderneming het evenwicht zou breken dat sedert de geboorte van onze nationaliteit tussen Luik en Gent heeft bestaan.

Onze medeburgers zien de noodzaak in dat de hoofdstad van Vlaanderen zich niet laat ten achter schuiven door haar Waalse zuster. De gedachte van een

Wereldtentoonstelling in 1913 scheen roekeloos. Menige ongeluksprofeten schudden het hoofd en lieten niet na de vrees uit te drukken dat het kind niet leefbaar was. Dan begon de rol van de pers en deze deed echt wonderen. Zij heeft het ontwerp genomen en verdedigd, zonder onderscheid van politieke kleur, Vlaamse of Franse taal.

In enige weken tijd was de publieke opinie voorbereid. De twijfelaars werden overtuigd, sloten aan en ondersteunden de ontwerpers. Deze eenparigheid onder de bevolking gaf zich op een onweerstaanbare wijze te kennen wanneer de stad Antwerpen, gesterkt door voorheen behaalde bijval, aan onze stad de datum en de rang die zij gekozen had wilde betwisten. Een internationale tentoonstelling moet en zal te Gent in 1913 plaatshebben.

De publieke opinie laat zich door de pers leiden omdat haar polemieken de stoffelijke welvaart van onze medeburgers, de bevordering van de menselijke bedrijvugheid en de handhaving van de sociale solidariteit als einddoelen hebben. Hetzelfde beogen de ontwerpers van de tentoonstelling: ons algemeen erfgoed vergroten en verfraaien, de openbare geest verbreden, de kennis vermeerderen en de nationale en internationale ruiling van gedachten vergemakkelijken.

Men zal nu eenieder bewijzen dat de vorming van het kapitaal, waarvan de samenstelling op dit ogenblik het voorwerp is van onze betrachtting, in werkelijkheid nog slechts een formaliteit is en de teruggave van de gestorte gelden is verzekerd.

Men zal ook bewijzen dat de financiële bijval van de onderneming geen twijfel meer overlaat. Het is aan de pers om deze waarheden onder de bevolking te verspreiden en te maken dat ieder het zijne bijdraagt om de onderneming te sterken. De laatste besluitelozen moeten nog worden aangesloten. Indien de Gentse bevolking soms wat traag is in het nemen van een besluit, zal men dan kunnen vaststellen dat eens het genomen is, zij bij de uitvoering bewijs weet te geven van vaste wilskracht.

Ik hef de beker om het vertrouwen uit te drukken dat het Algemeen Comiteit stelt in de stem van de pers voor de toekomst. Op de glorie van onze stad! Op de triomf van de Wereldtentoonstelling! Met de pers en door de pers!”

De heer Cooreman nam daarna het woord in de Franse taal en drukte er op dat de deelneming aan het waarborgkapitaal zo ruim mogelijk zou moeten zijn, eerder door duizenden nederige inschrijvingen dan door een klein getal overgrote stortingen.

De heer burgemeester Braun gaf de verzekering dat de stad Gent het Comiteit van de Wereldtentoonstelling krachtdadig zal steunen. De heer gouverneur beloofde van zijn kant de steun van de provincie en drukte de hoop uit dat de

regering al de thans in gang zijnde werken zodanig zou bespoedigen, opdat alles tegen 1913 zou voltooid zijn.

Tenslotte deed de heer Cooreman een oproep tot al de Kamerleden van het arrondissement Gent om bij de nieuwe minister van spoorwegen, de heer Helleputte, ook een Gentenaar van geboorte, een stap aan te wenden om de uitvoering van de spoorwerken te doen bespoedigen, waarvan de voltooiing van groot belang is

Het was bij middernacht als de genodigden van elkander scheidden, overtuigd dat niets meer de Wereldtentoonstelling van Gent zal belemmeren.

23 mei 1907

De commissie der verfraaiingswerken onderzocht het beste ontwerp tot geschiktmaking van de citadel, welke zoals men weet bij de Wereldtentoonstelling wordt ingelijfd. Zij heeft zich reeds verklaard voor het behoud van tenminste een deel van de kazerne. De bestaande lokalen zouden met kleine kosten gemakkelijk kunnen ingericht worden en de plans worden verder onderzocht.

De oppervlakte binnenin de kazerne bedraagt 6 ha en de verschillende gebouwen bevatten 175 zalen. Volgens de commissie zou men drie delen behouden, ieder 86 meter lang en 16 meter breed. Al de andere zouden tot op de grond worden afgebroken en het terrein bij het park gevoegd.

13 juni 1907

Voordrachten in de Franse en Vlaamse taal zullen gegeven worden om de zaak van de Wereldtentoonstelling meer en meer te doen kennen. Op 22 juni in de Franse taal in het *Hôtel Royal* aan de Kouter, op 26 juni in de Vlaamse taal in de *Handelsbeurs*.

De heer Ceuterick deed een hernieuwde oproep tot algemene propaganda en wees er andermaal op dat het gevraagde kapitaal slechts een waarborgsom is, die niet bestemd is om gebruikt te worden maar eenvoudig om een burgerlijke maatschappij te kunnen stichten, waaraan de openbare machten toelagen zouden kunnen geven. De mening werd uitgedrukt dat ook een beroep moet worden gedaan op de nijveraars en de groothandelaars van al de steden in de provincie.

18 juni 1907

De heer Heins deelde mee dat op voorstel van de heer gemeentesecretaris het

schepencollege een kleine beschrijving van de stad Gent op duizenden exemplaren gedrukt en verspreid heeft in het Vlaams, Duits en Engels. Al de huurkoetsiers hebben er bekomen om het verkeer voor de vreemdelingen te vergemakkelijken.

Als propagandamiddel werd nog voorgesteld dat de boot die te Henley voor de roeibeker zal kampen, *Gent-Tentoonstelling* zal worden genoemd.

6 juli 1907

De nieuwe statie Gent-Sint-Pieters zou tegen de Wereldtentoonstelling van 1913 geheel moeten voltooid zijn. Het ware inderdaad te betreuren dat wij tegen het tijdstip waarop duizenden vreemdelingen onze stad komen bezoeken, daar nog een voorlopige, houten statie zouden hebben!

20 juli 1907

Het miljoen dat twee derden van het waarborgkapitaal vertegenwoordigt, werd met de publicatie van lijst 15 op 30 juni bereikt. Deze verbazende uitslag is bekomen in minder dan anderhalve maand tijd, want de eerste inschrijving is geschied op 10 mei. De volledige lijst van de inschrijvers voor het definitief kapitaal zal aan de koning worden overhandigd bij zijn bezoek aan de stad op 24 juli.

25 juli 1907

In de hogeschool aan de Voldersstraat werden een groot aantal personen aan Z. M. koning Leopold II voorgesteld en tenslotte deed de heer Gérard Cooreman aan de vorst een uiteenzetting van het ontwerp. Hij wees er vooral op dat in twee maanden tijd bijna heel het waarborgkapitaal volschreven werd en besloot dat de faam van de grote nijveraars daar borg voor stond.

De koning luisterde aandachtig en vroeg nu en dan een bijgevoegde inlichting, welke hem dan op een plan werd gegeven. Hij sprak zijn beste wens uit voor het welslagen van de Wereldtentoonstelling en voegde er aan toe dat Gent zou moeten trachten tegen die tijd een aantrekkelijkheid te bezitten die enig is in Europa, namelijk een grote wintertuin met tropische planten.

28 september 1907

De generaal-opperbevelhebber van de provincie is gisteren om 11 uur 's morgens overgegaan tot de officiële ingebruikstelling van de nieuwe Leopoldska-

zerne. De oude citadel zal op 3 oktober volkomen verlaten zijn.

15 november 1907

Bij Koninklijk Besluit in dagtekening van 12 november 1907 houden de gebouwen van de gewezen citadel en hun aanhorigheden op gebruikt te worden door het leger en mogen zij ter beschikking van de stad Gent worden gesteld.

10 december 1907

Het voor de Wereldtentoonstelling vereiste kapitaal is volschreven. In enkele maanden hebben 1500 inschrijvers de oproep van het *Algemeen Comiteit* beantwoord. Deze zo ras verkregen uitslag is het welsprekendste bewijs van het belang dat de Gentse bevolking stelt in de verwezenlijking van de onderneming, die aan de hoofdstad van Vlaanderen nieuwe luister en een bestanddeel van eerste klasse moet bijbrengen aan haar geestelijke, stoffelijke en kunstontwikkeling.

Alvorens tot de bepaalde stichting van de *Naamloze Maatschappij* der Wereldtentoonstelling over te gaan, acht het *Algemeen Comiteit* het nochtans als zijn plicht zich een laatste maal tot zijn stadsgenoten te wenden. Er zijn nog honderden Gentenaars die nog geen inschrijvingsbulletin lieten geworden, alhoewel ze in het algemeen het werk van de onderneming goedkeuren, de ene bij vergetelheid, de anderen daar zij van dag tot dag het stoffelijk bewijs van hun medewerking verschoven.

Teneinde hen toe te laten hun vergetelheid te herstellen en aan te tonen dat hun onthouding niet aan onverschilligheid kan worden toegeschreven, heeft het *Algemeen Comiteit* besloten de inschrijvingslijst niet te sluiten voor 30 december aanstaande.

Het kapitaal van anderhalf miljoen is maar een minimum waarvan de openbare machten hun zedelijke en geldelijke steun afhankelijk maken. De Gentse bevolking moet door dit minimum te overschrijden beter dan op welkdanige manier bewijzen hoe nauw de vooruitgang en de uitbreiding van onze dierbare stad haar aan het hart liggen. Het is bijna een kwestie van eigenliefde.

Te Luik waren er 2 059 inschrijvers en het onderschreven kapitaal beliep daar 1 688 500 frank. Waarom zou de Gentse bevolking die uitslag niet kunnen bereiken?

6 februari 1908

Met de publicatie van lijst 27 en 28 zijn de inschrijvingen van het kapitaal bepaald op een totaal bedrag van 1 503 900 frank, waaronder de inschrijvingen van de dekenijen van Gent, de *Turn- en wapenmaatschappij Vriendschap*, de *Union des Employés*, de *Cercle des Commerçants*, de *kring God en Vaderland* en de *Ligue du Commerce et de l'Industrie*.

De omzendbrieven zullen nu worden rondgestuurd om de inschrijvers te verzoeken in de Gentse banken het eerste vijfde van hun inschrijving te willen storten. Die 20% op het kapitaal aandelen der *Naamloze Maatschappij van de Wereldtentoonstelling van Gent in 1913* zal voor 1 maart mogen gedaan worden, hetzij in de *Banque de Flandre*, de *Banque de Gand* of de *Banque Centrale Gantoise*, hetzij in de *Union du Crédit*.

25 februari 1908

De heer D'Aoust heeft een vlugschriftje uitgegeven over het behoud van de vesting van de citadel en de ringmuren, om die tot wandelplaatsen in te richten en het binnenplein te veranderen in een Franse tuin. In plaats van binnen de kazerne sportterreinen aan te leggen zou hij er een feestzaal bouwen van 180 meter lang op 80 meter breed, voor allerlei feestelijkheden en wedstrijden.

De noodzakelijkheid daarvan tegen het jaar van de Wereldtentoonstelling is algemeen erkend. Het zou moeilijk zijn een beter geschikte plaats te vinden dan midden het prachtig park, omringd door een soort van hangende tuinen. De kosten die bij een ontwerp de hoofdzaak zijn zouden voldoende vergeld worden door het verhuren van de zaal voor tentoonstellingen van schone kunsten en andere, Vlaamse kermissen, muzikale vertoningen, tuinfeesten, enz.

De hoofdingang zou opgericht worden langs de kant van de bres welke voor de *Provinciale Tentoonstelling* van 1899 in de verdedigingsgordel werd gemaakt.

10 maart 1908

Gisteren had om 2 uur in de namiddag in het lokaal van de Handelsbeurs een algemene vergadering plaats der leden van de *Studiekring*. Vier grote vraagstukken moesten worden opgelost: de plans van de tentoonstelling, het vinden van de nodige bestanddelen om de onderneming te doen slagen, de onontbeerlijke medewerking van alle overheden en een onderzoek naar de financiële mogelijkheid van de onderneming. Al die vragen kunnen thans bevestigend

worden beantwoord.

De plaats is goedgekeurd: het schone park met uitbreiding over de statie Gent-Sint-Pieters tot aan de halte Maaltebrugge, op staats- en stadsgronden.

Bestanddelen tot slagen van de onderneming zijn van alle kanten toegekomen. We zijn verzekerd van de medewerking van allerlei besturen en het buitengewone welslagen van de inschrijving voor het waarborgfonds dat door de regering wordt geëist, laat ons ook toe het beste te verhoppen voor de financiële uitslag.

De heer Ceuterick vermeldde in zijn verslag dat de *Maatschappij van Land- en Hovingbouw* in 1913 haar vijfjaarlijkse hofbouwtenoonstelling zal houden in de hallen van de Wereldtenoonstelling en niet in de *Casino* zoals dit jaar. Met de opbrengsten van de tombola welke door de regering is toegestaan zal een *Feestpaleis* worden opgericht in duurzame materialen, dat na afloop van de tentoonstelling aan de stad zal worden overgemaakt. De lezing van het verslag werd toegejuicht en met eensgezindheid werd de ontbinding van de *Studiemaatschappij* gestemd. De statistieken en plans werden overgedragen aan de *Naamloze Maatschappij van de Wereldtenoonstelling van Gent*, welke zal gesticht worden in de loop van de aanstaande maand mei.

9 juni 1908

Talrijke aandeelhouders waren opgekomen om de inrichtingsakte van de *Naamloze Maatschappij van de Wereldtenoonstelling van Gent* te ondertekenen. Het bureel is samengesteld uit de heren voorzitters Gustaaf Carels en Gerard Cooreman, ondervoorzitter Eugeen de Hemptinne, algemene secretaris Albert Ceuterick en adjunct-secretarissen Leon Van Hollebeke en Jozef Nève.

De definitieve maatschappij omvat 1 541 actionarissen, die een kapitaal van 1 511 500 frank vertegenwoordigen, waarvan 302 000 frank, dus 20%, in verscheidene banken werd gestort.

18 juni 1908

De *Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde* heeft zich in haar zitting onledig gehouden met het vraagstuk van het behoud of de verdwijning van de citadel. De heer Victor Van der Haeghen, ondervoorzitter, wees op de talrijke diensten welke de citadel en de daar binnen gelegen koer reeds bewezen hebben. Hij toonde aan welk groot voordeel de plaatsen bieden voor de inrichting van de aanstaande *Gewestelijke Landbouwtentoonstelling*.

Verder wees men er op dat men het terrein van de kazematten allerbest zou

kunnen gebruiken ter gelegenheid van de Wereldtentoonstelling. Alles samen-gevat zijn er veel redenen voor het behoud, weinig of geen voor de afbraak.

14 juli 1908

De koning heeft in de citadel de *Gewestelijke Landbouwtentoonstelling* bezocht. Hij heeft zich ook met de heer Cooreman onderhouden over de Wereldtentoonstelling van 1913, waarbij Z.M. ondermeer zei: “*Ge moet trachten dat uw tentoonstelling groots en allesomvattend weze, een schone bladzijde in de geschiedenis der bedrijvigheid van ons Vlaanderen en van gans ons België.*”

7 oktober 1908

Na de mening van twee ministers die zich verklaarden voor het behoud van de citadel, heeft onze koning bij zijn bezoek aan de *Gewestelijke Landbouwtentoonstelling* doen bemerken dat het afgekeurde fort *Wellington* te Oostende, na zijn veranderingen, groot voordeel heeft bezorgd aan de stad en met de mening van de koning zal zeker veel rekenschap worden gehouden.

15 december 1908

Sedert enige dagen zijn allerlei geruchten in omloop gebracht over de Wereldtentoonstelling van 1913. Enerzijds zou worden beweerd dat het *Comiteit van de Tentoonstellingen in het Buitenland*, gesticht om de bijtreding van de verschillende mogendheden te bewerken, beslist had dat slechts alle tien jaar een tentoonstelling in hetzelfde land beschermd zou worden. Aangezien de eerstvolgende plaats heeft te Brussel in 1910, zou deze van Gent niet worden ondersteund en dan ook niet plaatshebben.

Anderen beweren dat het *Algemeen Comiteit* in deze voorwaarden reeds besloten had de tentoonstelling toch te laten doorgaan, doch nationaal in plaats van internationaal.

Onze bijzondere inlichtingen laten ons toe officieus mee te delen dat beide geruchten naast de waarheid zijn. Wel is door het *Comiteit van de Tentoonstellingen in het Buitenland* hoger gemeld besluit genomen, maar dat geldt alleen voor de latere tentoonstellingen, bij voorbeeld deze van Antwerpen, waarvan ook reeds gesproken werd.

De Wereldtentoonstelling van Gent is door de regering aanvaard en het *Algemeen Comiteit* heeft zich met het waarborgkapitaal in regel gesteld. Zij zal dus alle gewone, officiële steun genieten en bepaald plaatshebben. Het

ware goed dat het Algemeen Comité hierover een officiële mededeling laat verschijnen!

29 december 1908

In de openbare zitting van de stedelijke raad werd de kwestie van de buitenlandse toetredingen besproken.

- De heer burgemeester - *We moesten de Wereldtentoonstelling in 1913 als onderneming steunen. Me dunkt dat de stad reeds genoeg gedaan heeft door de toewijzing van het park. Als de tentoonstelling tenminste plaatsgrijpt...*
- De heer Lamberty - *Is er daar nog twijfel over?*
- De heer Siffer - *Er is nog een weinig hoop!*
- De heer burgemeester - *Het Uitvoerend Comité begeeft zich morgen naar Brussel om een stellig antwoord te bekomen.*

5 januari 1909

Een afvaardiging van het *Uitvoerend Comité*, vergezeld van de heer gouverneur van Oost-Vlaanderen en de burgemeester van Gent, werd woensdag 30 december te Brussel ontvangen door de heren Schollaert, kabinetsoverste, Davignon, minister van Buitenlandse Zaken en Hubert, minister van Nijverheid en Handel.

Er is besloten aan de Wereldtentoonstelling van Gent een stoffelijke en zedelijke steun te verlenen, zo volledig als deze gegeven aan Antwerpen en Luik. De kabinetsoverste heeft het *Uitvoerend Comité* verzocht de modaliteiten te bepalen waarin het de tussenkomst van de regering denkt te verzoeken.

Het zo belangrijk vraagstuk van de datum wordt overgelaten aan de beslissingen van het *Uitvoerend Comité*, dat die bepaald moet vaststellen. De regering wil namelijk geen tegenwerking doen tegen de inrichting van de tentoonstelling in 1913.

Uitdrukkelijke verzekeringen van medewerking werden ook toegezegd door de heer Hubert namens zijn departement en hij zal uit alle kracht meewerken tot het wellukken van de Gentse *World's Fair*. De heer minister van Buitenlandse Zaken heeft van zijn kant beloofd dat zijn departement krachtig zal ijveren om voor Gent de medewerking te bekomen van de buitenlandse regeringen.

De indrukken die de afgevaardigden van dit eerste onderhoud gehad hebben waren onder alle opzichten uitmuntend. De duidelijke verklaringen van de

heren ministers zijn van aard om zekere twijfels te vernietigen die zich ten onrechte lucht gegeven hadden.

12 januari 1909

De algemene raad van de beheerders van de *Naamloze Maatschappij* vergaderden in de salons van de *Handels- en Nijverheidskring* aan de Kouter. Bij eenparigheid en toejuichingen werd de heer graaf Paul de Smet de Naeyer, staatsminister, aangewezen als erevoorzitter, als ere-ondervoorzitters de baron Raymond de Kerchove d' Exaerde, gouverneur van Oost-Vlaanderen en Emiel Braun, ingenieur, lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en burgemeester van Gent.

12 maart 1909

Het comiteit van de *Naamloze Maatschappij der Tentoonstelling* is thans in onderhandeling met de regering en de stad aangaande de overeenkomst, bestemd om de werken van toeëigening van de gronden in de loop van dit jaar te kunnen aanvatten en het is van belang dat de geldelijke middelen daarvoor dadelijk beschikbaar zijn.

De aandeelhouders werden ten laatste op 1 maart verwacht hun tweede storting van 20% te doen op de door hen ingeschreven aandelen. Sommigen moeten ze nog dringend vervullen.

20 maart 1909

De Wereldtentoonstelling zal bepaald in 1913 plaatshebben. De heer Charles Morisseaux, algemene bestuurder bij het ministerie van Handel en Nijverheid, is samen met het *Inrichtend Comiteit* gelast geworden, een ontwerp van overeenkomst op te stellen, waarin de voorwaarden van de tussenkomst van de staat worden vastgelegd.

28 april 1909

De heer Alfred Vander Stegen werd tot beheerder uitgeroepen in vervanging van de heer P. Van de Kerchove die ontslag neemt. De heer H. della Faille werd ondervoorzitter benoemd van de *Naamloze Maatschappij* in vervanging van de heer Eugene de Hemptinne. De heren Albert Feyerick, Jan de Hemptinne en Albert Maertens werden benoemd tot leden van het *Uitvoerend Comiteit*.

11 mei 1909

De Gentse Wereldtentoonstelling van 1913 wordt erg bedreigd door een ontwerp dat in Duitsland veel aanhangers vindt en door heel de Duitse drukpers wordt gesteund, namelijk een insgelijke onderneming te Berlijn, die zou gehouden worden ter gelegenheid van de 25ste verjaring van de regering van Kaiser Wilhelm II.

18 mei 1909

De nadering van onze Wereldtentoonstelling vestigt andermaal de aandacht op onze oude citadel, waaraan zoveel geschiedkundige herinneringen verbonden zijn. Volgens de vermaarde leraar Hulin zou men de vesting nog drie jaar moeten behouden en ze voor de wandelaars toegankelijk stellen. Het zou een werkelijke dwaling zijn ze te doen verdwijnen vooraleer elkeen ze kon bewonderen.

7 juni 1909

Tussen de regering, vertegenwoordigd door de heer Morisseaux, algemene commissaris van de regering bij de Wereldtentoonstelling van Gent en het Inrichtend Comité wordt steeds onderhandeld. De regering zal het evenement beschermen en 30 000 m² in de hallen voor zichzelf behouden.

Er is nog één moeilijkheid! Het *Inrichtend Comité* wenst over de gronden te beschikken welke gelegen zijn langs de spoorweg naar Kortrijk, waar een ruitkazerne moet gebouwd worden die in 1913 onderdak zou moeten zijn.

De minister van Oorlog is geneigd de Gentenaars tevreden te stellen door het bouwen van de kazerne te verschuiven tot na de Wereldtentoonstelling. Thans wordt een gebouw gezocht om er een batterij grof geschut in te bergen. Onderhandelingen werden aangeknoopt met het stadsbestuur. Indien het een voldoende locatie aan de minister van Oorlog kan overmaken, zal het *Inrichtend Comité* voldoening bekomen.

17 juli 1909

De heer burgemeester Braun, die eerst voor de volledige afbraak van de citadelkazerne was, is sedert de studies van de verschillende commissies van zienswijze veranderd. Hij meent thans dat om allerlei redenen de totale afbraak niet goed te keuren is, evenals het volledig behoud een verkeerde zaak zou wezen. Hij denkt de verschillende zienswijzen te kunnen bevredigen door

een ander voorstel.

De huidige monumentale toegangspoort zou blijven bestaan. De grote ingang die in 1899 in de omheining werd gemaakt voor de *Provinciale Tentoonstelling* zou eveneens behouden blijven en men zou minstens voorzien in nog twee openingen in dwarse richting.

Het inwendige van de citadel zou daardoor geen besloten plaats meer zijn en het volk zou in alle richtingen de citadel en het park kunnen doorkruisen. Op het middenplein zouden grote grasperken kunnen aangelegd worden, welke als speelterreinen dienstig kunnen zijn.

De overblijvende gedeelten van de ringvormige gebouwen zou men aan elkaar kunnen verbinden door zachte hellingen, waardoor om zo te zeggen de huidige vesting in een soort *Montagnes Russes* zou herschapen worden.

De heer Jan Casier deelde deze mening en zei dat het bestuur van de Wereldtentoonstelling van zins is, op het uitgestrekt middenplein een groot gebouw op te richten voor de bloemen- en plantententoonstelling.

Het beginsel van het voorstel van de heer burgemeester werd in stemming gelegd en met eenparigheid aangenomen door de 14 leden van de bevoegde commissie. Het is dus een afgedane zaak: de gedeeltelijke afbraak is beslist.

6 september 1909

Met het oog op het groot verkeer dat de Wereldtentoonstelling van 1910 tussen Brussel en Oostende zal veroorzaken, zullen overal waar zulks maar mogelijk is langs de spoorbanen in de omgeving van Gent op houten borden grote reclames worden geplaatst om de belangstelling voor onze Wereldtentoonstelling in 1913 bij de vreemdelingen op te wekken. De heer secretaris van de dienst Vreemdelingenverkeer wordt daarmee gelast.

10 september 1909

Het personeel van de beplantingsdienst heeft ijverig gewerkt aan de opening van de drie toegangen tot het plein van de citadel, namelijk twee van de vroegere ophaalbruggen en de bres die tijdens de *Provinciale Tentoonstelling* in de vestingsmuur werd geopend. Er zullen voortaan dus vier toegangen zijn, de tegenwoordige hoofdingang met monumentale poort inbegrepen.

Sedert enige dagen is alles in orde gebracht. De paden zijn met sintels bestrooid en met ijzerdraad afgespannen. Te rekenen van 3 oktober zullen de verschillende toegangen tot de koer elke zondag van zonsopgang tot zonsopgang geopend zijn.

14 september 1909

Aan de spoorwegbarreel op de Kortrijksesteenweg is men naarstig begonnen met het bouwen van de viaduct voor de spoorbanen Gent - Oostende en Gent - Kortrijk. De opening zal 20 meter bedragen. De grondvesten zijn gans in cement en nu werkt men aan het metselen van de zijmuren in arduin en baksteen.

De vloer op de hoogte van de spoorbaan zal enkel uit ijzeren gebinten bestaan. Deze zullen niet alleen op de muren steunen maar ook op kolommen die aan de boord van de voetpaden worden geplaatst.

8 november 1909

De beheerraad van de Wereldtentoonstelling vergaderde deze dagen om de bewoordingen vast te stellen van een voorontwerp van overeenkomst met de stad, voor de deelneming van het gemeentebestuur in de kosten. De overeenkomst is gemaakt naar het model van deze der tentoonstellingen van Brussel en Luik.

Het betreft vooral het bepalen van de stedelijke toelage, de manier waarop zij zal betaald worden, de juiste aanduiding van de gronden welke de stad ter beschikking moet stellen, de inrichting van de verschillende diensten zoals politie, brandweer, waterleiding, tramverkeer en beplantingen, alsook de bepaalde voordelen die de stad uit de tentoonstelling zal trekken door het oprichten van nieuwe gebouwen.

Het is hoog tijd te weten waar men heen wil, daar het dringend nodig blijkt een nieuwe lening aan te gaan. Een deel daarvan zal moeten besteed worden aan de Wereldtentoonstelling en een aantal openbare werken die vooraf moeten uitgevoerd worden, waaronder het in orde brengen van de wijk Gent-Sint-Pieters.

28 december 1909

Het Gents paviljoen in de Wereldtentoonstelling te Brussel is reeds kant en klaar. Het is een werk van de bouwkundige Oscar Van de Voorde en de ondernemer Schauvliege-Slosse, beiden uit Gent.

De apotheosezaal is op de toekomst gericht. Het *Inrichtend Comité van de Wereldtentoonstelling van Gent in 1913* zal er haar instellingen hebben, met de plannen van de grote hallen, het Feestpaleis, het Paleis der Oude Kunsten, een panorama, enz.

29 december 1909

De Wereldtentoonstelling zal een uitgestrektheid van 70 ha beslaan, het sportplein en het luchthavenpark niet inbegrepen. De eigenlijke werken zullen worden aangevangen zodra het *Inrichtend Comité* van het gemeentebestuur de verzekering ontvangen heeft dat alles wat als onontbeerlijk opgegeven is, daadwerkelijk zal uitgevoerd worden. Ze vergen een gezamenlijke uitgave van 8 miljoen frank. Ook moeten door de stad nog verscheidene onteigeningen worden gedaan.

In de laatste zitting van het lopende jaar besprak men achtereenvolgens de verdragen met de staat en de stad, de kwestie van het Gents paviljoen in de Wereldtentoonstelling te Brussel en de overeenkomst met de *Casino* aangaande de verplaatsing van de vijfjaarlijkse hofbouwtenntoonstelling van 1913 naar de terreinen van de oude citadel in het park.

29 januari 1910

De stad staat aan de *Naamloze Maatschappij der Wereldtentoonstelling* gratis de gronden af die haar toebehoren en gelegen zijn tussen de Kortrijksesteenweg, de Zwijnaardsesteenweg, de Sint-Pieters-Aalststraat en de ijzeren weg Brussel - Oostende. Op het terrein zullen alle werken mogen worden uitgevoerd die haar onderneming van nut kunnen zijn.

Op het einde van 1914 worden de gronden aan de stad teruggegeven in de toestand waarin ze zich nu bevinden, zonder schadeloosstelling noch tegemoetkoming van welke aard ook.

18 mei 1910

Een tweetal weken geleden hebben een aantal gemeenteraadsleden de citadel bezocht, om zich ter plaatse te overtuigen welke de beste oplossing zou zijn: het behoud of de afbraak van de oude vestingsmuren. Na een wandeling boven de kazematten verklaarden de meesten zich voor het maken van nog een tweetal bressen van 40 tot 50 meter opening. Van de omwalling zouden dan drie grote delen blijven bestaan, waarvan het grootste dat zal zijn met de monumentale ingangspoort.

Met de gedeeltelijke afbraak wordt eerstdaags een aanvang gemaakt. De aanbesteding is aangekondigd voor 31 mei.

13 juni 1910

Men is begonnen aan de slechting van de citadel. De magazijnen die op de koer stonden zijn bijna geheel afgebroken. Van de vestingsgordel zal men twee brokken van 50 meter afbreken rechtover het *Zwitsers Lusthuis* en het *Museum van Schone Kunsten*. Een stuk van ongeveer 100 meter met de grote ingangspoort blijft staan.

ERIK DE KEUKELEIRE

Fragmenten uit "De Wereldtentoonstelling van 1913 te Gent (1896-1920)", 352 pagina's, oktober 2004, uitgave in eigen beheer.

***GHENDTSCH*E TOESTANDEN**

ONDER DE KERK WONEN

De Tweekerkenstraat aan het Sint-Pietersplein: een ongewone straat omwille van de monumentale bebouwing. Er woont blijkbaar niemand. Ze werd in 1943 zo genoemd naar de twee kerken die er eeuwenlang naast mekaar stonden: de verdwenen Onze-Lieve-Vrouwparochiekerk en de nog bestaande Sint-Pietersabdijkerk. De vroegere officiële benaming Sint-Pietersstraat werd verlaten omdat die te veel verwarring gaf met de zoveel belangrijker Sint - Pietersnieuwstraat.

De noordelijke kerkwand die je er kunt bekijken, lijkt niet zo bijster interessant. Maar toch is er iets speciaals te zien. Er zit daar een getuige van iets wat heel uitzonderlijk is, maar toch gerelateerd kan worden aan een typisch 'Ghendtsche toestand'. We bedoelen hier de overbevolking van de binnenstad met talloze 'poortjes' of 'citeetjes'. Vanaf ongeveer 1770 werden achtererven en open plekken opgevuld met beluikhuisjes en die benepen, armzalige woon-

toestanden bleven onverminderd aanhouden tot zowat 1960.

Minder bekend is een andere vorm van dicht opeen wonen: in opgedeelde huizen. We kennen dat nu nog met de vele Gentse burgershuizen ingericht als 'studentenkoten', studio's en kleine appartementjes. Vroeger kwam 'op kamers wonen' in sommige wijken minstens evenveel voor, maar de kleine ruimten van nu beschikken over veel meer comfort (meestal toch, alhoewel ...). Een nog belangrijker verschil met vroeger is dat ze veel minder gezinnen herbergen, althans bij de autochtonen.

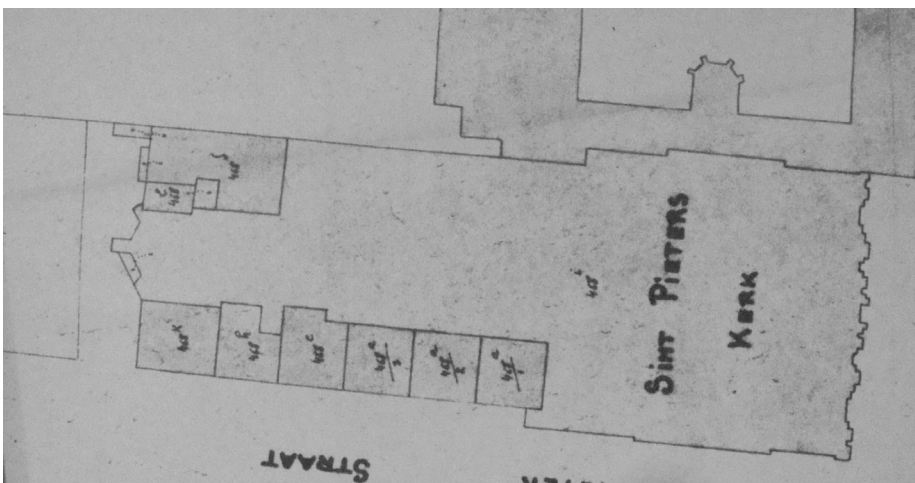
Alledaagse toestanden ... maar dat zulk een opdeling ook kon gebeuren in een glorieuze kerk, een monument van eerste orde, dat is andere koffie. Bekijk even aandachtig de zijmuur van de kerk op de foto hierbij gereproduceerd. Daar zit iets wat je niet zou verwachten bij een kerk: lage muuropeningen op de begane grond - nu allicht afgesloten. Die gaven ooit toegang tot behuizing voor meerdere gezinnen. Niet enkel toegang, ook verlichting en verluchting moest langs daar gebeuren, nemen we aan. Dat zijn sporen die nog overblijven van een toch wel zonderlinge vorm van wonen en dat is de reden waarom we je meenamen naar de Tweekerkenstraat.

We lopen er meestal achteloos aan voorbij en zelfs als we er ons even in wagen, valt het niet meteen op. Tot nog niet zo lang geleden waren er onder die kerk een achttal woninkjes, bewoond door meerdere gezinnen. Dat er

zoveel waren, kunnen we zien op een detail van een kadasterplan opgemaakt in 1938 en bewaard in de kaartenverzameling van het Documentatiecentrum te Sint-Amandsberg. Het kadastrummer 468 (sectie E) dat de kerk beslaat, is opgedeeld in één groot perceel - de kerk zelf - en verschillende kleine. Afgaande op de nummering lijkt het er op dat de opdeling in twee keer gebeurde. Het perceel 468a kreeg drie bisnummers. Niet zichtbaar op dit detail is de oever van de Muinckschelde achter de kerk (oostzijde). Daar tegenaan was een klein beluikje gebouwd.

Veel oudere Gentenaars zullen zich herinneren dat het Sabbattini Mimetheater van Marcel Hoste achter of onder de Sint-Pieterskerk gevestigd was. Dat theaterje vond er in 1952 onderdak en bleef daar actief tot in 1968. Was dat was in een van de ruimten die ons hier interesseren? Wellicht kunnen de lezers ons meer inlichtingen verschaffen.

Waren dat kelders? In zekere zin wel. De sterke helling waarop de kerk gebouwd werd, bracht een voor onze vlakke streken ongewone situatie teweeg in het gebouw. Vooral naar het oosten toe was er onder de horizontale bevloering ruim plaats voor wat het meest voor de hand ligt, namelijk grafkelders en/of een crypte, zonder dat die moesten gedolven worden. Maar een abdijkerk is geen parochiekerk. Veel werd er wellicht niet in begraven buiten enkele bevoorrechten, zoals beschreven in 'Graven in de monnikenkerk' en de daarbij aansluitende hoofdstukken in de zeer recente publicatie 'Onder het Sint-Pietersplein' (Uitg. Snoeck, Gent, 2009). Bovendien konden monniken een laatste rustplaats vinden - zoals dat zo mooi heet - onder de kruisgangen van hun abdij. Het recente archeologisch onderzoek op het Sint-Pietersplein legde, naast een dichtbevolkt kerkhof rond de parochiekerk, ook graven bloot in het verdwenen atrium van de abdijkerk, ver buiten het huidige kerkgebouw.

Of er tot aan het verbod van Jozef II op begraven in kerken (1784) nog andere 'activiteiten' konden doorgaan onder de kerkvloer, is ons niet bekend. We wagen ons liever niet aan interpretaties van wat er zou zitten of gezeten hebben onder de barokkerk, geconcipieerd en gedeeltelijk gerealiseerd door de Brugse jezuïet - lekebroeder Pieter Huyssens (vanaf 1627) boven op een afgebroken veel ouder kerkgebouw. Die materie is hier nog moeilijker te bevatten dan gewoonlijk al het geval is. In het licht van wat bij de recente opgravingen op het Sint-Pietersplein gevonden werd, moet de interpretatie van de archeologische bevindingen van Marcel Deruelle in de dertiger jaren van de vorige eeuw en de reconstructietekeningen van de oudere toestand van de abdijkerk door architect Roger Van Driessche wellicht grondig herzien worden.

We beperken ons tot een op het eerste zicht raadselachtig zinnetje uit 'De Sint-Pietersabdij te Gent. Archeologische studie' (Vyncke, Gent, 1933, p. 54), waarmee Marcel Deruelle zijn relaas van de opgravingen onder de Sint-Pieterskerk aanvat: Ten einde de bewoners der kelders aan de Noord- zijde niet te storen ... werd het onderzoek aangevat in een kelder aan de andere zijde. Enkele resultaten daarvan zijn nog te zien in het bezoekersparcours van- uit de tegenaan gebouwde abdij.

Hoezo, *bewoners der kelders?*

Jawel ... die 'kelders', grafkelders of niet, waren bewoond in die tijd. Vanaf wanneer er zich (levende) mensen vestigden, hebben we niet onderzocht. De eerste kadasterkaart, opgemaakt tegen het einde van de Hollandse tijd, laat nog geen onderverdelingen zien in het kerkgebouw. Ongetwijfeld zijn er in de archieven van het kadaster, in de bevolkingsregisters van de stad en wellicht nog meer in het archief van de kerkfabriek, tal van gegevens over hen te vinden.

Van één familie weten we wel iets. Dank zij Roos Vanden Broecke, medewerker van het Documentatiecentrum, kon iemand opgespoord worden wiens grootouders er woonden rond de jaren 1905 met hun zeven (!) kinderen. Het betreft Jan Van Maercke en Mathilde d'Hont en hun kinderen Marie, Jules, Emiel, August, Hélène, Augusta en Rachel. Deze laatste, de jongste, werd geboren in 1899. Voor zover bekend stierf de laatste telg in 1978. Ze verbleven er tijdens de eerste wereldoorlog. Ze voelden er zich veilig, beschut voor bommen, en woonden er graag. De meisjes deden er hun plechtige communie. Jan Van Maercke was bij de nachtpolitie, een corps van (slecht betaalde) nachtwakers dat naast de gewone politie opereerde.

Luc Devriese,
Met dank aan Roos

KAARSENSPROCESSIE

Op een der zondagen naar het einde van de zomer toe gaat te Gent de “Kaarskensprocessie” uit. Deze processie herinnert aan de pestepidemie in de 14de en de 15de eeuw.

In 1489 alleen zou zij 40.000 slachtoffers onder de Gentenaars hebben gemaakt.

In 1321 waren de Brandstraat en de aanpalende straten het, die het erg te verduren hadden. Alleen een Spaanse vrouw, die aan O. L. Vrouw ter Rieve een jaarlijkse bedevaart had beloofd, bleef er gespaard, aldus volgens de legende.

Ieder jaar herdacht

Een gotisch opschrift op de woning, waar de Spaanse vrouw destijds zou gewoond hebben, halfweg in het oude en schilderachtige Brandstraatje, dat de Holstraat en de Oude Houtlei verbindt, herinnert aan dit wonderlijke feit.

Boven het opschrift is er een plaatje te zien waarop een geknielde vrouw voor een altaar bidt.

Zoals de Spaanse vrouw zich volgens de legende toen naar het beeld der O.L. Vrouw ter Rieve begaf trekt de processie nu ieder jaar naar de St.-Pieterskerk, waar het beeld der O.L. Vrouw ter Rieve prijkt.

De stoet wordt steeds geopend door twee, soms drie muzikanten, waarachter een oud vrouwtje, liefst een bewoonster der Brandstraat, gehuld in een ouderwets kleed met kap, en een groep vermomden, die het beeld der Madonna der Brandstraat dragen, De ganse groep is omringd door standaarden en banieren en gans achteraan worden twee grote kaarsen gedragen, een geschenk van de inwoners der Brandstraat en aanpalende straten, die aan de voet der Maria in de St.-Pieterskerk worden geplaatst.

Ontroerend in zijn schamele omvang

Waarschijnlijk zijn er sedert 1324 maar weinig jaren geweest, waarin deze vrome stoet niet naar de St.-Pieterskerk trok. Daarom is hij ook zo aandoenlijk, wanneer hij in zijn schamele omvang op hei Koophandelsplein aankomt en vervolgens langs de Nederkouter opstapt.

Niemand in de middenstad schijnt er zich erg om te bekommeren want slecht weinigen weten ook dat het een overlevering betreft uit Gents zwartste tijden. In het Brandstraatje zelf is nu heel wat veranderd. Tot voor enkele tientallen jaren, waren er op de dag, dat de processie “uitging” alle gevels versierd en stonden overal kaarskens. geplant in zand of zelfs in doorgesneden aardappe-

len. Daarom trouwens noemde men de stoet “de kaarskensprocessie”. Om het feest nog luister bij te zetten en de aandacht te vestigen, hingen de bewoners van de Brandstraat over de weg bloemenkransen en gekleurde papieren versieringen. Alleen oudere inwoners doen dat nu nog.

“Haestighe ziekte”

Heeft die Spaanse vrouw bestaan, of behoort zij alleen tot de legende? Wie kan het nog achterhalen?

Dit neemt niet weg dat de pest, de “Haestighe ziekte” zoals men zo ook noemde, gruwelijk huis hield te Gent.

De ziekte richtte des te groter verwoestingen aan daar men haar onmogelijk kon indijken, hetgeen te wijten was aan de toenmalige stand van de geneeskundige wetenschap en de wraakroepende hygiënische toestanden.

Een bijzonder aangesteld ambtenaar, de “Pestmeester, toezien-der ende bezorgher van de peste”, kon nauwelijks iets verhelpen, tenzij de aangetaste personen in een daartoe bestemd “Pesthuys” te laten onderbrengen. Het Gents “Pesthuys” stond aan de Keizervest, waar later de kazerne der Lange Violettenstraat werd opgericht.

De zieke werd, eens afgezonderd, bijna geheel aan zijn lot overgelaten, hetzij in het “Pesthuys”, hetzij in zijn woning, wanneer het “Pesthuys” tot barstens toe vol was.

Aan de woning van de pestlijders moest een bundel stro gehangen worden en de personen, die het huis bewoonden mochten zich op de markten en sommige andere plaatsen niet vertonen. Indien de “afgezonderden” dan toch iets moesten kopen, moesten zij hun geld laten vallen in een pot met water, die de handelaars aan hun deuren moesten plaatsen

De goederen, die hadden toebehoord aan wegens de pestziekte overleden personen moesten door de stadsdiensten gereinigd worden vooraleer men ze mocht verkopen. De verkoop mocht daarenboven pas 4 maanden na het overlijden gebeuren.

Bij de laatste uitbarsting van de ziekte in Europa, in de 18de eeuw, toen talrijke pestgevallen in Zuid-Frankrijk werden vastgesteld, werden te Gent voor de laatste maal maatregelen getroffen. Het was o.a. aan Franse vaartuigen verboden te Gent aan te leggen en alle vreemdelingen moesten over “brieven van gesontheit” beschikken.

Er zijn te Gent nog heel wat straten, gebouwen, beelden, waaraan een mooie legende, een naïef volksverhaal of zelfs een historisch of godsdienstig gebeuren verbonden is, dat regelmatig wordt herdacht.

Wij hebben reeds meer dan eens de gelegenheid gekregen op een van die aloude tradities te wijzen welke beter dan een lijvige geschiedkundige studie, het karakter, het geloof of de zeden van een volk of een stad illustreren.

Verleden Zondag heeft aldus, naar eeuwenoud gebruik, de vermaarde Pestkaarsprocessie der Brandstraat haar jaarlijkse ommegang gedaan. Zij is een der oudste en eenvoudigste manifestaties van de gehechtheid en de trouw van onze bevolking aan haar verleden en aan het geloof van onze voorouders. Het was in 1321, ten tijde van Salomon Borluut en Willem Wenemaere, dat het wonderbaar gebeuren, dat aan de oorsprong ligt van deze volkse devotie, zich voordeed.

De arme wijk van de Posternepoort was geteisterd door die afschuwelijke plaag welke onder diverse gedaanten doch steeds even plots en geheimzinnig, regelmatig, en meer dan ooit, in de eerste helft van de XIVe eeuw, op de stad neerviel: de pest..

Ditmaal was zij bijzonder aanstekelijk en geen dag ging voorbij zonder dat de lijst der slachtoffers met ettelijke eenheden moest aangevuld worden.

In die volkrijke buurt, met haar houten huizen, waar ganse families opeengeperst leefden, vond de verschrikkelijke ziekte gemakkelijke prooien: na twee of drie dagen vreselijke pijnen, stierven de zieken en daar niemand dierf naderen lagen hun lijken weldra opgehoopt voor de huizen of midden in de straat. Het was toen dat een oud vrouwtje van Spaanse oorsprong, dat een kleine kamer in de Brandstraat, betrok, de gelofte deed jaarlijks een grote kaars te offeren aan Onze Lieve Vrouw ter Rieve in de Sint-Pieterskerk, indien zij van de pest gespaard bleef.

Alle inwoners van de wijk stierven aan de verschrikkelijke ziekte, doch het oud Spaans vrouwtje alleen overleefde en telken jare trok zij, haar gelofte getrouw met een grote wassen kaars naar O. L. Vrouw ter Rieve.

Na haar dood bleef de traditie in ere in de gebuurte en heden nog, meer dan zes honderd jaar na het wonderbaar feit, trekt de processie met haar gekostumeerde groepen, haar vaandels, haar maagdekens, twee reusachtige pestkaarsen, het beeld van O. L. Vrouw ter Rieve en achteraan in de processie een groep oude vrouwtjes, waarbij ook het Spaans vrouwtje van 1321, met kapmantel wit mutsje op het hoofd wordt verbeeld, langs de Brandstraat, de Houtlei, de Wellinkstraat, de Nederkouter en de St.-Kwintensberg, naar het St.-Pietersplein, waar naar aloud gebruik, dé geestelijkheid de processie tegemoet komt vooraleer in de kerk de plechtige hoogmis wordt opgedragen.

En dagenlang, want wij zijn toch in het land van Pallieter, houden de gebuurtefeesten aan, mengsel van devotie, van folklore en van volksvreugde.

De blauw-witte kleuren wapperen naast de mooi geborduurde vaandels, de O.-L.-Vrouwbeelden prijken midden de kaarsen en de bloemen, terwijl luid-

sprekers, eens de godsdienstige plechtigheden ten einde, serenaden en moderne aria's onder het gewelf der blauw witte vlaggetjes en wimpeltjes doen weergalmen.

Ongeveer in het midden der straat. daar waar volgens de traditie het oud vrouwtje uit de XIVe eeuw leefde, prijkt heel eenvoudig in de gevel, achter een glazen kast, een Onze Lieve Vrouwbeeld waaronder men destijds 'volgens opschrift aanbracht: "In 't jaer 1321 is deze buurt verwoest geweest door de pest, niemand overblijvende dan eene Spaensche vrouw door een bijzondere eerbied tot Maria".

Legende of werkelijkheid? Wie zal het na zovele eeuwen kunnen bewijzen?

Is de charme van het verleden dan niet dit vlechtwerk van geschiedenis en van legende dat het veel aantrekkelijker, veel sympathieker doet. voorkomen.

Zulks heeft nochtans niet belet dat de meeste auteurs die de geschiedenis van Gent bestudeerden, getracht hebben de oorsprong van die naam „Brandstraat" na te gaan om er eventueel een bewijs voor de waarachtigheid van het verhaal van 1321 te kunnen achterhalen. De Brandstraat zou, volgens Diericx, haar naam te danken hebben aan een reusachtige brand welke in 1360 gans de wijk aan de Zandpoort vernielde en waarvan Sanderus in zijn *Flandria Illustrata* gewag maakt: "Anno 1360 Gandavi extra santportam exustae domus, trecentae: reliquis post octiduum etiam flamma consumptis". : "La rue dite de Brandstrate, schrijft Diericx, nous rappelle encore le souvenir de ce désastre". Steyaert heeft in zijn *Beschrijving van Gent* deze zienswijze overgenomen. "De Brandstraet, zo lezen wij, zou haren naem hebben naer den verschrikkelijken brand die hier buiten de Zandpoort ten jare 1360 plaats had en wel 300 huizen verslond. De streek waer dit geschiedde heette men langen tijd den Brand".

Deze thesis kan echter onmogelijk weerhouden worden, eerstens omdat de brand van 1360 aan de Zandpoort woedde en niet aan de Posternepoort, waar de Brandstraat gelegen is. en ten tweede omdat men, zoals De Potter het zeer juist geschreven heeft, het woord „Brand" voor die plaats, reeds in het Weezenboek van de jaren 1352-'53, dus zeven à acht jaar voor de fameuse brand van 1360 aantreft!

De Potter schenkt ons trouwens een andere versie van de oorsprong der Brandstraat. "Te Gent had Brand nog een andere betekenis, schrijft hij, welke mogelijks tot uitlegging van de straatnaam in aanmerking te nemen is: aan Sint-Janshospitaal namelijk behoorde de ijk van de Gentsche schepen of het recht van de schepen te branden, naar welke ijk of brand de schippers te betalen hadden. Zou die verrichting mogelijks in den eersten tijd na 't verleenen van gezegd privilege gedaan zijn aan den stadswal bij de Posternepoort?" Het Sint-Janshospitaal, ook Sint Jan in de Olie of Sint Jans ten Dulle

genoemd, bezat inderdaad van oudsher “den eyck van schepen of 't recht van schepen te branden”, en er bestaat zelfs dienaangaande een reglement van 1447: “Van elcken schepe die ghebrand ofte gheeyckt sal werden, sal den hospitaale van Sente Jans profiteren...”.

Doch het is ons inziens een loutere veronderstelling welke door geen enkele tekst gestaafd wordt, te beweren dat dit ijkrecht aan de oorsprong van de Brandstraat zou liggen.

De Potter zelf, die ze vooropstelt, is zeer voorzichtig en eindigt ten andere zijn betoog met een vraagteken.

Blijft dan de laatste versie, ook door geen enkele tekst gestaafd, maar sedert eeuwen door de volksmond overgedragen, de versie van de geschiedenis van 't oud Spaans vrouwtje.

Wegens haar aanstekelijke aard zou men de ziekte van 1321 “brand” hebben geheten en later zou die naam de zozeer getroffen wijk bijgebleven zijn.

Niemand zal ooit met zekerheid kunnen uitmaken of het een loutere legende is dan wel een waarachtige geschiedenis of een mengsel van beide, doch het volk heeft er een symbool in gezien van het enig redmiddel dat toen overbleef, namelijk het diep geloof en de devotie.

Want in de Middeleeuwen stonden de geneesheren machteloos tegenover de verschrikkelijke pestepidemieën die de steden en landen teisterden.

Alle mogelijke middelen werden uitgedacht, soms juist degenen die door hun onhygiënisch karakter de verspreiding van de ziekte in de hand werkten, als bv. de raad welke gegeven werd zich niet meer te wassen.

Men wist toen nog niet dat het de ratten waren, wier bloed honderden miljoenen pestbacillen kan inhouden, ratten op wier lichaam men dezelfde vlooiën als op dat van de mens aantreft, welke de pest verspreidden en ze vooral langs de schepen van het Oosten, naar Europa overbrachten.

Zo gebeurde het trouwens. In 1348 toen een drietal schepen komend uit het Oosten, het anker wierpen in de haven van Genua; met de manschappen gingen helaas ook de ratten, dragers van de verschrikkelijk, ziekte, aan wal.

Een paar maanden later had de epidemie gans Europa aangetast. “De Zwarte Dood” maaide, volgens de geschiedschrijvers van de tijd, meer dan de helft der wereldbevolking weg. “Zullen onze nakomelingen ooit kunnen geloven, schreef de grote Italiaanse dichter Petrarca dat er een tijd geweest is waarop, zonder brand komende van hemel of aarde, zonder oorlogen of een andere zichtbare ramp, ik zeg niet dit of gene gedeelte der wereld, maar gans de wereld ontvolkt is geweest? Heeft men ooit een dergelijk schouwspel gezien of een dergelijk afgrijselijk gebeuren gehoord? Waar heeft men ooit gelezen dat de huizen ledig waren, de steden verlaten, het land onbewoond, dat de lijken in hopen lagen opgestapeld zonder een plaats om ze te begraven in deze

afschuwelijke, geweldige eenzaamheid van de wereld?”

Meer nog dan de oorlogen en de andere rampen, was de pest de grote vijand van de Middeleeuwse mens, de verschrikkelijkste plaag, omdat men ze niet bekampen of bestrijden kon en in die eeuwenoude traditie welke nog in de Pestkaarsprocessie der Brandstraat in ere gehouden wordt, vinden wij dan ook naast de innige devotie van ons volk de grote schim van de afschuwelijke kwaal die in een oogwenk een stad in een kerkhof veranderde en die nog zo lang niet geleden, in 1900, voor de laatste maal haar vernielingswerk dreigde uit te voeren.

Pierre Kluyskens

Pierre Kluyskens schreef dit artikel meer dan een halve eeuw geleden... toen er nog processies waren.

GENTSE MEMORIEDAGEN: 12-13-14-15-16 NOVEMBER

12 november 657

Marteldood van St-Lieven, de Patroon van Gent.

Hij was een Ierse bisschop die in 655 naar Vlaanderen overstak om het Evangelie te verkondigen. Hij verbleef eerst enige weken in de St-Baafsabdij waar hij zich tot zijn prediking voorbereidde. Hij vestigde zich te Houthem en vertrok vandaar naar de naburige dorpen om er het Evangelie te prediken. Hij werd gedood te Essche, een naburig dorp, nu St-Lievens-Essche. Voor zijn onthoofding rukte men hem de tong uit de mond. Dit alles “sous réserve”, want wat mogen wij daarvan geloven? Het is meer dan 1300 jaar geleden en begin achter een dergelijke termijn maar eens de waarheid te achterhalen. Volgens sommigen zou hij nooit bestaan hebben en zou hij uitgevonden zijn in de St-Baafsabdij. Zijn relikwieën zouden afkomstig zijn van St-Lebuinus. Volgens Fris is Lieven de Vlaamse vervorming van Lebuinus, werd hij geboren in het begin van de 8e eeuw en stierf hij waarschijnlijk op 12 november 773.

12 november 1312

Geboorte van de Engelse Koning Edward III.

12 november 1346

Lodewijk van Male wordt ontvangen in Gent.

Na de dood van zijn vader Lodewijk van Nevers, enkele maanden voordien in de Slag van Crécy was hij de 25e Graaf van Vlaanderen geworden.

Hij is dan pas 16 jaar en zijn ontvangst in Gent is wel van een heel speciale aard, want de Gentenaars zetten hem gevangen in het Posteernehof op de Houtleie. Hij zit daar wel niet op water en brood, want zoals beleefd gezegd werd, ze hielden hem “en prison courtoise”. Gent, Ieper en Brugge willen hem een bondgenootschap doen aangaan met de Koning van Engeland Edward III. Wij leven in 1346, een jaar na de dood van Jacob Van Artevelde.

Lodewijk is nog wel zeer jong, maar helemaal niet dom. Hij speelt het spelletje mee en laat zich verlossen met Isabella, de dochter van Edward III. Maar in Maart 1347 profiteert hij van een valkenjacht om het hazenpad te kiezen, richting Brabant. Hij laat zijn Engelse Isabella voor wat ze waard is en trouwt met de mooie Margarets, de 2e dochter van de Hertog van Brabant.

In 1348 komt hij terug naar zijn graafschap en met behulp van zijn schoonvader belegert hij Gent dat in de handen is van de “weverie”. Het volgend jaar bekommt hij de algemene onderwerping. Zoals gezegd was hij helemaal niet dom en hij laat de Stad al haar privileges behouden, maar de wevers worden zo streng gestraft dat de meesten het hier niet meer zien zitten en uitwijken naar Engeland.

Populair was deze handige politicus niet, want hij hield veel van luxe en maakte grote sier en de uitgaven van zijn Hof vergden steeds meer fiscale maatregelen. Ook toen werden deze dure grapjes slechts matig geapprecieerd door dezen die er moesten voor opdraaien, waaronder de Gentenaars.

Lodewijk van Male stierf op 29 Januari 1384 in de Abdij van St-Bertin te St-Omer. Hij had 37 jaar geregeerd en werd met veel praal begraven in Rijsel.

Zijn enige dochter Margareta van Male was getrouwd met Filips de Stoute die hem opvolgde als 26e Graaf van Vlaanderen.

12 november 1727

Het aloude St-Jorisgild herrijst bij een Decreet van Karel VI, op voorwaarde echter dat de gildebreeders “gheene vrijdommen mochte exempten en sullen genieten van de provincie, nochte stadsrechten op wijn ende bier, ende sy nie-

mant en sullen vermoghen te obligeren van in hunnen Confrerie te commen.”

12 november 1792

“’s Morgens om thien uren quam binnen de Stad Gend eenen Trompetter en dry Officieren om de stad uyt naem van de Fransche op te eysschen, en den naermiddag heeft den Franschen Generael de la Bourdonnaye, Commandant van het Leger van het Noorden, besit van dese stad genomen, naar dat hem door een Deputatie van ons Magistraet de sleutels waeren aangeboden: Seffens naer zyne aenkomst heeft hy de volstreckte bevelen gegeven tot het onderhouden der goede Order en om de ruste te handhaven.”

12 november 1820

Geboorte van Baron Jean Casier-de Hemptinne.

Beheerder van de S.A. Ferdinand Lousbergs en de Linière Saint-Sauveur. Trouwde op 20 Mei 1845 met Louise de Hemptinne.

Senator voor de Katholieke Partij van 1870 tot 1882.

Hij kocht in 1872 het Hotel Van den Meersche en stond het ten gebruike af aan de Zusters van de Kindsheid Jezus die er van toen af ooglijders verzorgden. Hij stierf op 11 Maart 1892.

12 november 1877

Geboorte van Michel Thiery.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2006 - N° 2 - pp. 112-113

12 november 1925

Dood van Alexis Callant.

Deze verdienstelijke Gentenaar was de zoon van eenvoudige volksmensen, hij groeide op in een omgeving waar vlotte sociale contacten en solidariteit vanzelfsprekend waren. Na het beëindigen van de Lagere school ontvangt hij de zilveren medaille en een paar jaar later krijgt de schrandere knaap de erepenning. Dit zijn schijnbaar banale zaken, maar zo iets werd vroeger uitbundig gevierd door de buurtbewoners. Het was dan volop feest in het straatje of het cité'tje waar het klein wonder woonde en waar de burens toch zo fier op waren. Dit spontaan en oprecht deelnemen aan de vreugde, zowel als aan het verdriet van de gebuur was een eeuw geleden iets heel normaals, maar deze mentaliteit schijnt nu geleidelijk toch eerder schaars te worden.

De kleine Alexis mag verder studeren en in 1876 behaalt hij zijn diploma van onderwijzer. Hij begon zijn carrière in de Stadsschool van de Onderstraat om enkele jaren later overgeplaatst te worden naar de Oefenschool waarvan hij tenslotte Directeur zou van worden. Daar heeft hij er toe bijgedragen om uitstekende onderwijzers te vormen, en dit alleen reeds zou voldoende zijn om zijn gedachtenis in ere te houden, want zeg nu eens - kent u veel beroepen die belangrijker zijn en een groter impact hebben op onze toekomst dan dat van onderwijzer?

Maar Callant had nog andere pijlen op zijn boog en die waren van literaire aard. Hij ontpopte zich tot een vlotte volksschrijver. In een eenvoudige taal die iedereen aansprak en vaak niet gespeend was van Gentse humor, beschreef hij het volksleven en de volkse typen van onze stad. Vele van zijn kinderboeken werden met onverholen plezier gelezen door volwassenen.

Als dierenvriend werkte hij mee aan het blad van de Maatschappij voor Dierenbescherming onder het pseudoniem "Nonkel Mandus". Een bundel van deze bijdragen werd door het Stadsbestuur uitgegeven als prijsboek.

De Vlaamse Academie bekroonde zijn "Zwarte Willem" en een ander boek "Fieke Tofus" werd uitgegeven door het Willemsfonds als geschenkboek aan zijn leden. En welke oude Gentenaar heeft er in zijn kinderjaren "Fliet" niet gelezen en herlezen? De avonturen van dat kleine Gents jongetje waarin alle andere kleine Gentse jongetjes zich herkenden. En wie las niet met spanning de sterke verhalen van "Peetse"? Maar daar bleef het niet bij: hij vertaalde niet alleen enkele Franse boeken, maar schreef ook handboeken voor Lagere Scholen en zijn "Boomenatlas" kreeg een speciale vermelding.

Alexis Callant bracht het nooit tot Inspecteur. Was het misschien omdat hij zich buiten alle politiek hield? Als troost werd hem gezegd dat hij onvervangbaar was als Directeur van de Oefenschool.

Hij overleed in zijn huis in de Fortlaan op 23 maart 1943.

12 november 1962

De Velodroom brandt af.

13 november 1449

Dood van Jan Van der Zypen.

Heeft hier diverse belangrijke functies uitgeoefend: Onderbaljuw van Gent in 1392, Baljuw van den Oudburg in 1393. Later Hoogbaljuw van Gent.

Eerste Schepen van Ghedeele, Eerste Schepen van de Keure in 1445.

13 november 1773

Maria-Theresia schaft de bepaling af waarbij kunstenaars vreemd aan de stad slechts hun werken mochten tentoonstellen of verkopen gedurende de Halfvastenfoor.

13 november 1789

Inname van Gent door de patriotten van de Brabantse Omwenteling.

13 november 1792

“Naer dat de Fransche troupen binnen de stad Gend waeren getrokken, heeft men alom het Keyserlyk wapen weg genomen, en men heeft het Stand-Beeld van Keyser Carel den V op de Vrydagmerkt afgetrokken. Dit gebeurde door de Fransche Republikeinen geholpen door enkele Gentsche sans-culotten: Pieter De Vos, timmerman; Jan van de Vivere, metser; Tuytens, schoenmaker en Van de Wandel, kleermaker. Het beeld werd afgerukt met een tuig bespannen door 8 paarden.

13 november 1794

De Gentse citoyens en vooral de citoyennes worden er aan herinnerd dat ze een Franse cocarde moeten dragen. Proclamatie van Général Dehay.

13 november 1797

Oprichting door de Fransen van de “Bureaux de Bienfaisance”.
Het doel was hulp en onderstand aan oude lieden en wezen te verlenen, voor zover ze niet in gestichten waren geplaatst.”
Dit werd hier gekend als “Bureel van Weldadigheid”, ook “Bureel van Liefdadigheid. Samenstelling van het eerste bureau: Voorzitter: Oudaert. Leden: Van Overwaele en Metdepenningen, Secretaris: Buyck en Huytens. Was in 1908 gevestigd in de St-Martensstraat.
Burgemeester Braun was van rechtswege voorzitter.
De Stad was onderverdeeld in 7 wijken met telkens “Armenmeesters” en 1 of 2 geneesheren. In 1908 waren er 162 armenmeesters waaronder 5 vrouwen, 10.174 personen genoten steun. Versmolt in 1925 met de Burgerlijke Godshuizen tot de commissie van Openbare Onderstand.

13 november 1859

Dood van Prudens Van Duyse.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2008 - N° 2 - pp. 115-117

13 november 1885

Het eerste stoomschip geladen met katoen rechtstreeks komende van Amerika, vaart de Gentse haven binnen.

13 november 1918

Twee dagen na de Wapenstilstand, intrede in Gent van Koning Albert, Koningin Elisabeth en Prins Leopold.

13 november 1937

Stichting in Gent van “Het Wit-Gele Kruis”.

14 november 1577

Onder druk van de Staten-Generaal en de afgevaardigden van de Prins van Oranje, laat Ryhove de Hertog van Aerschot terug vrij.

14 november 1656

Geboorte van Hubertus Raelen.

Hij was de eerste Gentenaar die Primus werd aan de Universiteit van Leuven. In 1677. Als zoon van een hoedenmaker werd hij geboren in de St-Jacobsparochie. Hij was een oud-leerling van het College der Augustijnen. Dood op 8 Mei 1721. Hij werd begraven in het familiegraf in de St-Jacobskerk.

14 november 1781

Dood van Hector Falligan.

Hij werd geboren in Doornik op 4 Februari 1716.

Hector Gabriël Falligan d'Aubuisson trouwde met de schatrijke Jeanne Agnès

Depestre. Zij hadden een gelukkig leven zonder historie en zonder kinderen. Veel valt er verder niet te vertellen over Hector, buiten het feit misschien dat deze muziekliefhebber zich Koning geschoten had in de St-Antoniusgilde. Zijn naam zou nu wel ongekend gebleven zijn, ware het niet dat hij in 1754 op de Kouter een oud steen kocht, het liet afbreken en in de plaats ervan een prachtig Louis XV-hotel liet bouwen, dit alles met het geld van zijn vrouw. Na zijn dood werd het hotel verder bewoond door zijn weduwe tot aan haar dood in 1795.

14 november 1851

Dood van Karel Spruyt.

Zie "Gbedtsche Tydinghen" 2005 - N° 6 - pp. 345-346

14 november 1863

Geboorte van Leo Baekeland.

Enkele tientallen jaren geleden hield men in Gent een enquête. Men vroeg op straat aan de passanten "Wie is Leo Baekeland" De meesten die daar konden op antwoorden verklaarden: "Een fameuze bandiet die met zijn bende veel kwaad gesticht heeft." Neen, het gaat hier niet om die bandiet, maar over de man die de grondslag zou leggen van de plastic-industrie.

Zijn vader was een schoenlapper die tezelfdertijd een café'tje "Au Jardin du Glacis" uitbaatte, gelegen aan de voet van de Citadel. Het was op de school van het Klein St-Pietersplein dat hij zijn laatste broek versleet in het Lager Onderwijs. En dan, vader helpen bij het lappen van de schoenen, want, vond deze laatste, niets gaat boven een goede stiel. Moeder ging daar niet mede akkoord en vond een goed onderwijs minstens even belangrijk. Zij beperkte zich niet tot het verkondigen van deze stelling, zij zorgde er ook voor met de stille tenaciteit die sommige vrouwen kenmerkt, dat vader op de hoogte bleef van haar visie. Na 1 jaar gaf hij zich over. (Ce que femme veut, Dieu le veut). Leo is dan 14 jaar en wordt naar het Atheneum gestuurd, terwijl hij 's avonds gaat studeren aan de Nijverheidsschool waar hij na 4 jaar zijn diploma behaalt met medailles voor Natuur- en Scheikunde. Een jaar daarvoor was hij reeds ingeschreven aan de Universiteit waar hij onmiddellijk opgemerkt wordt door de Professor in Scheikunde Theo Swarts van wie hij een jaar later de Preparator wordt. Op zijn 21e is hij Doctor in de Wetenschappen en vindt nog de tijd om zich te interesseren aan het verleden en lessen te volgen bij Henri Pirenne.

Rond 1887 gaat hij wonen op een hofstee gelegen tussen het Kerkje van

Afsnee en de "Nénuphar". Hij doet er vaak boottochtjes met zijn goede vriend Julius Mac Leod en met andere oude kameraden van "t Zal Wel Gaan".

Een jaar later verhuist hij naar de Palingshuizen waar hij een fabriekje opricht van fotografische platen. Nog een jaar later trouwt hij met Céline Swarts, de dochter van zijn oude Prof. Twee dagen na het huwelijk vertrekt het jonge paar naar de Verenigde Staten.

Hij vindt er het "Veloxpapier" uit dat een ware revolutie veroorzaakt in de ontwikkelingstechniek. De fabriek die hij opgericht heeft voor de productie ervan wordt voor een fantastisch hoog bedrag opgekocht door Eastman.

Baekeland is nu schatrijk en neemt een jaar vakantie, d.w.z. dat hij electrochemie gaat studeren aan de Technische Hochschule in Charlottenburg.

Terug in Amerika koopt hij een groot park en bouwt er een modern laboratorium in. Hij zet er zijn opzoekingen verder. Hij bestudeert de condensatiereacties tussen phenol en formol en ontdekt aldus de veelzijdige stof die "Bakeliet" zal genoemd worden. Zijn eerste brevet dateert van 1907. En dan volgt er een onafgebroken reeks van uitbreidingen en eervolle onderscheidingen.

In 1900 kwam hij terug naar Gent en organiseerde in het "Hôtel de la Poste" een groots banket waarop zijn vroegere professoren, medestudenten, leden van wetenschappelijke verenigingen en vertegenwoordigers van Openbare

De plaats aan de Palingshuizen 120, te Gent, waar Leo Baekeland op het eigendom van een vriend in 1888 een fabriekje oprichtte. Van dat fabriekje blijft thans alleen nog het gebouwtje op de achtergrond over. Deze foto behoort tot het persoonlijk archief van de h. Geo Pieters, uit Gent, neef van Leo Baekeland

Leo Baekeland in zijn labo waar het bakeliet tot stand kwam.

Besturen uitgenodigd werden. Er kwamen slechts 6 man opdagen...
Leo Baekeland stierf op 23 Februari 1944.

14 november 1935

Dood van Paul Bergmans.

Weer een van die zeer verdienstelijke Gentenaars die totaal onbekend gebleven zijn bij het groot publiek. Hij werd hier geboren op 23 Februari 1868.

Hij heeft hier een belangrijke rol gespeeld in de geschiedkundige en artistieke wereld. Hij maakte deel uit van een elite - en terloops gezegd - er bestaat geen enkele reden om aan dit begrip, volgens een dwaze moderne mode, een pejoratieve betekenis te hechten, een elite die in stilte enorm veel gepresteerd heeft voor de bescherming van ons cultuurpatrimonium.

Na het Atheneum promoveerde hij in 1887 tot Doctor in de Letteren en Wijsbegeerte aan onze Universiteit. Het is onder zijn impuls dat er aan de Universiteit een leerstoel Muziekgeschiedenis opgericht werd; hij zou er trouwens de eerste docent van zijn. In 1919 werd hij belast met de leerstoel Bibliografie en hij werd tevens Bibliothecaris van de Universiteitsbibliotheek. Hij behoorde tot dat groepje intellectuelen waar Gent toch zo veel aan te danken heeft, die lid waren èn van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde, èn van de Commissie van Monumenten en Stadsgezichten. Wanneer men de ledenlijst bekijkt van deze Commissie, waar Bergmans trouwens Secretaris zou van worden, en later de voorzitter, dan komt men toch onder de indruk van de prestigieuze namen die daar op voorkomen. Dat is misschien te verklaren door het feit dat er toen nog geen sprake was van een zogenaamd "pluralisme", anders gezegd, men voelde geen behoefte aan politieke doseringen.

In die tijd werd de samenstelling van die Commissie niet gewijzigd na elke gemeenteraadsverkiezingen, men nam gewoon de meest competenten.

Het was ook Paul Bergmans die, samen met Armand Heins, in 1896 aan de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde voorstelde om een "Inventaire Archéologique de Gand" op te stellen en uit te geven. Hij zou trouwens de Secretaris worden van het "Publicatiecomité". Meer dan 500 fiches werden opgesteld door specialisten over Gentse geschiedkundige onderwerpen, velen ervan werden geïllustreerd door Armand Heins.

Paul Bergmans was lid van "Académie Royale d'Archéologie" en van de "Académie Royale de Belgique" waar hij in 1926 Voorzitter werd van de "Classe des Beaux-Arts". Paul Bergmans die een francofone Gentenaar was, werd bij de vernederlandsing van de Universiteit geleidelijk ontheven van zijn leeropdrachten.

Hij werd begraven op het kerkhof van de Brugse Poort.

Hij had een zoon en een dochter. Zijn zoon Jacques werd een gekende kunstschilder die veel pittoreske Gentse hoekjes op het doek vastlegde. Zijn dochter Simone was Letterkundige en Doctor in de Kunstgeschiedenis en de Archeologie. Zij is nog lerares geweest aan het Lyceum en doceerde ook aan de "Ecole des Hautes Etudes."

14 november 1948

Plechtige inhuldiging van de nieuwe Klokke Roeland.

15 november 1187

Dood van Guillaume I., de 36e Abt van de St-Baafsabdij. Hij was benoemd in 1177.

15 november 1194

Dood van Boudewijn VIII, de 17e Graaf van Vlaanderen die regeerde van 1191 tot 1194.

Hij was getrouwd met Margareta van den Elzas, de zuster van Filips van den Elzas.

De grootvader van Johanna en Margareta van Constantinopel.

15 november 1498

Geboorte van Eleonora van Oostenrijk.

Zij was de oudste zuster van Keizer Karel die haar uitgehuwelijkt had aan de oude Manuel, Koning van Portugal. Zij had een zoon van hem die jong stierf en een dochter Maria. In 1521 wordt zij weduwe. Ze keert naar Spanje terug maar moet haar dochter als politiek pand in Portugal achterlaten.

Keizer Karel wil een verdrag sluiten met de Franse koning François I, tussen haakjes gezegd een vijand, en huwt zijn zuster uit aan hem.

Ook dit tweede huwelijk is een mislukking. Bij de dood van de koning in 1547 vraagt ze aan Karel om naar de Nederlanden te mogen terugkeren bij haar zuster Maria van Hongarije. Bij de troonsafstand van haar broer volgt ze hem naar Spanje waar zij haar dochter gaat vervoegen en waar zij op 18 Februari 1558 stierf.

Zacht en goed van karakter heeft zij steeds getracht de vrede tussen haar broer en echtgenoot te bevorderen en toch, als Koningin van Frankrijk, trouw te blij-

ven aan haar nieuw vaderland.

15 november 1543

Huwelijk van Filips II met Maria van Portugal, dochter van Jan III.

Dit was zijn eerste huwelijk. Zoon: Don Carlos.

In 1555 trouwde hij met Maria Tudor, dochter van Hendrik VIII.

In 1559 met Elisabeth de Valois, dochter van Henri II. Dochter: Infante Isabella.

In 1570 met Anna van Oostenrijk, dochter van Maximiliaan II.

15 november 1715

Ondertekening van de "Traité de la Barrière".

Bij de Vrede van Utrecht (11 April 1713) werden de Zuidelijke Nederlanden (België) toegewezen aan Karel VI van Oostenrijk. De Nederlandse Republiek (Holland) kreeg het recht enkele vestingen in ons land te bezetten als veiligheidsbarrière tegen Frankrijk.

De Hollanders mochten in ons land 8 punten bezetten die als strategisch belangrijk werden beschouwd: Veurne, het Fort van Knokke op de IJzer bij Diksmuide, Menen, Ieper, Waasten, Doornik, Namen en Dendermonde.

Het werd in 1782 afgeschaft door Jozef II.

15 november 1804

De Gebuurten die in 1795 afgeschaft werden, worden opnieuw opgericht.

15 november 1805

Plechtige inhuldiging door Faipoult van de "Ecole de Médecine, de Chirurgie, d'Accouchement et de Pharmacie.

Ze werd door hem ingericht bij een Decreet van 27 September 1804.

De theoretische lessen werden gegeven in het Pakhuis, de praktische in de Bijloke.

15 november 1816

De Israëlitische kolonie opent een synagoog in het St-Jorishof.

Michel Bracke °1933

15 november 1933

Geboorte van de etser, tekenaar, cabaretier Michel Bracke. Studies aan St-Lucas en de Academie.

Maakte, onder meer, het gevelbeeld aan het huis van Hélène Maréchal.

16 november 1684

De Kerk van de Theresianen wordt ingewijd.

16 november 1858

Kekulé geeft zijn eerste college in Gent.

16 november 1918

Het Rond Punt krijgt de naam Hippoliet Lippensplein.

16 november 1933

Geboorte van Paul Rutger.

Zijn ware naam was Roger Pauwels.

Deze populaire Hammondorgelist was regelmatig te horen op B.R.T. Oost-Vlaanderen.

Helaas, te vroeg gestorven.

16 november 1949

Het Gravensteen wordt voor de 3e maal in zijn bestaan ingenomen.

Dit gebeurde een eerste maal in 1302. De Schepenen hadden het rampzalig idee gehad de “maltote” terug in te voeren, anders gezegd de belasting op het bier. En dat hadden ze nu net niet moeten doen, want aan de Gentenaar zijn pint raken, dat is moeilijkheden zoeken. Die nam het niet dat hij voor iedere pint die hij dronk verplicht was een bijdrage te leveren aan de Stadskas. En wat doet een Gentenaar in zo'n geval? Volgens een oude gevestigde traditie ontketent hij dan een opstand.

Dat er niet zou gelachen worden hadden de Schepenen onmiddellijk begrepen en ze verschansten zich prompt in het Gravensteen. Wel een beetje naïef van hun part, want als men aan een Gentenaar zijn pint raakt is hij tot alles in staat. Versterkt kasteel of geen versterkt kasteel, het werd stormerderhand ingenomen en enkele van de onvoorzichtige schepenen moesten hun snood plan met de dood bekopen.

Het werd een 2e maal ingenomen in 1338 door Jacob Van Artevelde toen de Graaf van Vlaanderen, Lodewijk van Nevers, er zich verschanst had.

En dan moesten wij 611 jaar wachten om het een 3e maal te zien vallen. Deze keer waren het 138 studenten die de burcht met een krijgslid innamen. Deze stunt was grondig voorbereid en alles verliep volgens plan. De studenten kwamen binnen in kleine groepjes en betaalden braaf het entreegeld. Ook de “Intendance” werkte feilloos. Men was een stootkar gaan huren op de Lievekaai en had ze volgeladen met proviand en munitie, anders gezegd,

... ene farse so commedie, die doet lachen tot den croppe ...

DIE WAERE ENDE SUEVERE CHRONYCKE van SGRAEVENSTEENE

Esbatement die ghespeelt werde tot Ghent, op O.H.J.C. den XVIn in Novembro MCMIL te beginnene ter 2ster ueren na den noenen, deur den ghemenen gheselscepe ende broederscepe vander Studentenvolke ende vander gheduchten heeren wethauders ende scauten, ende welcke inde kele van sGraevensteene ghepresenteert werde.

in prosen ghescreven deur **ANATOLE GHEKIERE**
ende verluecht van diverssche scilderingen deur
GEO FRANKENHOFF *ende* **FAF ZENNER.**

TEN VOORDELE VAN HET UNIVERSITAIR SANATORIUM VAN BELGIE

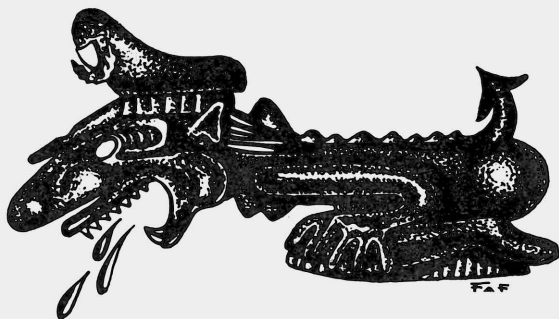
Het boek is geschreven in moderne spelling. — De Middelnederlandse titel duidt alleen het historisch reliëf aan.

128 bladzijden in octavo op vedergewichtpapier.

60 tekeningen. Farde originele Foto's.

een boek dat in geen enkele bibliotheek mag ontbreken.

Prijs : 75 Fr.

*... Aan allen die lijden, opdat Uilenspiegel
niet zou sterven in hun hart ...*

1954

enkele vaten bier en een grote hoeveelheid rotte appels en peren. Bedekt met een zeil werd deze kostbare vracht de burcht in looppas binnengereden, waarna de deuren gesloten werden. Het was 3 uur, de studenten hingen onmiddellijk hun eisen uit. Er waren er meerdere, zo o.m. “Wij eisen de oude potten voor onze agenten”. U moet weten dat kort daarvoor de agenten hun helmen hadden moeten inwisselen voor kepi's die wat te veel herinnerden aan deze van de S.S.'rs. Vandaar dan ook hun slogan “Nuts voor de nieuwe kepi's.” Verder was er ook nog “Wij willen bier tegen 3 fr. de pint.”

De studenten hoopten op een vlugge reactie van de politie, maar na 20 minuten was er nog niets gebeurd. Maar, eindelijk dan, werd de vijand gesignaleerd komende van de Groenselmarkt Twee brave agenten kwamen in een gezapig tempo met hun fiets aan gereden om een routinepatrouille te doen langs de Burgstraat. Men wachtte in spanning op hun reactie, maar de klep van hun nieuwe kepi was zo lang dat ze niet eens zagen wat er op het Gravensteen aan het gebeuren was en ze reden gewoon door. Hetzelfde dreigde zich te herhalen enkele minuten later toen ze terugkwamen. Maar het had nu lang genoeg geduurd voor de studenten en een van hun bekwame artilleurs lanceerde een eerste projectiel, in casu een meer dan overrijpe appel die met een duidelijk hoorbare “plets” openspatte op de rug van een der niets vermoedende agenten. Homerisch gelach van de talrijke toeschouwers die de studenten wèl gezien hadden en nieuwsgierig de gebeurtenissen afwachtten. En toen was het hek natuurlijk van de dam. De studenten moesten zich op het einde van de dag overgeven, maar daarvoor volstond de politie niet, men moest de hulp inroepen van de pompiers met hun lange ladders. Onnodig te zeggen dat er in Gent nog vele jaren gelachen werd met deze geslaagde studentengrap.

16 november 1972

Dood van Karel Locufier.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2002 - N° 3 - p.156

16 november 1973

Dood van Jan Anteonis.

Deze beeldhouwer werd hier geboren op 29 Maart 1896.

Het is toch wel het vermelden waard dat Gent in de 19e eeuw een ongelooflijk grote schare zéér knappe beeldhouwers geproduceerd heeft. Op dat gebied zou men kunnen spreken van een “Gouden Eeuw”. Denken wij maar aan figuren zoals Geo Verbanck, Oscar Sinia, Leon Sarteel, Jules Van Biesbroeck, Domien Van den Bossche, Louis Mast, Pierre en Paul De Vigne, om er maar

Jan Anteunis 1896-1973

enkele te noemen. Allemaal mensen die, gedreven door een schoonheidsideaal, er hun hele leven mee bezig waren om zichzelf te vervolmaken. En dan, ineens, komt er een grote leegte, maar ja, dat is dan weer een andere historie. Bij het uitbreken van de oorlog van 14-18 vlucht de jonge Anteunis, zoals zo veel andere van onze landgenoten, naar Groot-Brittanië. Hij belandt in Liverpool waar hij in de "University School of Arts" leerling wordt van Richard Allen. Dat onderwijs moet nog zo slecht niet geweest zijn want, bij zijn terugkeer na de oorlog laat hij zich inschrijven aan onze Academie en wordt er onmiddellijk opgemerkt. Hij bekommt er verschillende onderscheidingen, zowel in het beeldhouwen als in het tekenen. Hij heeft er het geluk Geo Verbanck als leraar te mogen hebben en deze laatste zal een beslissende invloed op hem uitoefenen.

Gelukkig kunnen veel van zijn werken nog bewonderd worden. Wij maken noodgedwongen een zeer beperkte keuze: de Beethovenkop in de Concertzaal van het Conservatorium, Erich Kleiber, Karel Van de Woestijne, Toussaint de

Sutter, Vina Bovy, Oscar De Gruyter, Gaston Martens, Leopold III, Michel Van Vlaanderen, Professor Van Oye. In 1961 begon hij met het maken van een copie van de door erosie volledig uitgevreten “Mammelokker” waarvan het origineel gipsen model hier gelukkig bewaard gebleven was. Het werd geplaatst in 1964.

Het is ook hij die het plaket “Albrecht & Isabella” ontwierp dat aangeboden werd aan Koning Boudewijn en Koningin Fabiola bij hun Blijde Intrede alhier in 1964.

Ook de sterk begeerde, maar onvindbaar geworden, bronzen miniatuur van Klokke Roeland is zijn werk.

Maar Jan Anteunis was niet alleen een knappe beeldhouwer, hij was ook een uitstekende schutter en als lid van St-Rochus schoot hij zich meerdere malen Koning.

In 1971, toen hij 75 jaar werd, ging er in de St-Pietersabdij een retrospectieve door van zijn werken. Dat is bijna 40 jaar geleden. Zou het geen goed idee zijn dit eens te herhalen ?

Hugo Collumbien

PIERRE LEBROCQUY (GENT 1797 - NIJVEL 1864)

Journalist, leraar en taalkundige.

Pierre Lebrocquy werd geboren te Gent. Hij was de zoon van Albert, deurwaarder bij het gerechtshof. Middelbaar onderwijs hij de jezuiten te Roeselare en aan het koninklijk college te Gent. Studeerde daarna rechten aan de RUG, maar hij voelde zich niet geroepen om advocaat te worden en wijdde zich uitsluitend aan de journalistiek. In 1820 medewerker aan het “Letteren Staatkundig dagblad”; in 1821 vertaler bij de “Journal de Gand”. In 1831 redacteur van de “Messenger de Gand” (orangistisch blad). Toen patriotten tot

tweemaal toe de werkhuizen kwamen verwoesten, week hij uit naar Lille. In 1832 hoofdredacteur van "Journal du Commerce d'Anvers" waar hij er in slaagde in enkele maanden het aantal abonnees te verdriedubbelen. In 1841 stichtte hij zijn eigen dagblad "Le Réveil de Gand" op de hoek van de Zonnestraat en de Veldstraat. De zwanenzang van de Orangisten te Gent. Lebrocquy zelf, de rotsvaste, werd aan het wankelen gebracht door zoveel afvalligheid rondom hem. Hij hield er een financiële kater aan over, waarvan hij de terugslag tot aan zijn dood moest blijven dragen. Bij die gelegenheid publiceerde hij zijn "Souvenirs d'un ex-journaliste" (1842). In 1841 verhuisde hij naar Brussel, waar hij literatuur en taalkunde studeerde. In 1846 werd hem een leerstoel Germaanse taalkunde aan de RUG aangeboden (op 16 mei hield hij zijn inaugurale les in het Nederlands!) Met Willems, Snellaert, Ledeganck en Van Duyse was Lebrocquy een van de stichters van de Vlaamse Beweging. Doch in 1847 werd zijn professoraat door minister Ch. Rogier niet bekrachtigd. Hij keerde terug naar de journalistiek: de Brusselse "Observateur" en de Brugse -waar hij ook heeft gewoond- "La Patrie". In 1851 retoricaleraar te Nijvel, waar hij ook lessen Nederlands gaf. Gedegouteerd door de problemen in het openbaar leven, hield hij op met journalistiek werk, plooidde zich terug en schreef nog talloze gedichten over het huiselijk geluk waarvan hij mocht genieten.

Lebrocquy had zich reeds in 1816, samen met A. Van Lokeren en H. Metdepenningen, literair verdienstelijk gemaakt en populariteit verworven met het satirisch werkje "Les amours d'Hylas", "Het Hondekot te Gent" (1831), een politiek lied tegen de Société littéraire de Gand en orangistische liederen verzameld in "Etrennes poétiques aux fidèles" (1834) en "Fleurs d'Oranger" (1838). maar vooral met "Dulle Griete, Vlaemsche liedekens op den tyd, door eenen waren volksvriend" (1839), echt bijtende liedjes om afkeer tegen het Belgisch bestuur op te wekken en bedoeld om op straat en in herbergen te worden gezongen. Iedereen kende die liedjes van "Pierke", zoals Lebrocquy door de Gentenaars werd genoemd. Hij was ook lid van "De Tael is gansch het Volk".

Na 1841 wijdde hij zich meer en meer aan de taalkunde. In 1845 verscheen zijn belangrijk werk over vergelijkende Germaanse taalkunde "Analogies linguistiques. Du flamand dans ses rapports avec autres idiomes d'origine teuto-nique"*. In 1846 bezorgde hij een Franse vertaling van de zang over Gent uit "De Drie Zustersteden" van K.L. Ledeganck en "Ambiorix" van J. Nolet de Brauwere van Steeland.

Literatuur

P. Bergmans, Pierre Lebrocqy, Biographie Nationale, XI, 1890-1891, p. 559-566.

W. Rogghé, Gedenkbladen, 1898, p. 196-208.

P. Voordeckers, Pierre Lebrocqy, Nationaal Biografisch Woordenboek, 1, 1964, p. 665-668.

* Het volledige boek is te lezen op google books. <http://books.google.be> en gebruik de zoekwoorden "Lebrocqy flamand teutonique"

Daniël Van Ryssel

UITSLAG VAN DE QUIZ 2009

Wie thans na het oplossen van deze uitslag van onze pseudo-psychiatrische biohybride quiz geen slag van de molen heeft, mag zich met volle fierheid beschouwen als primus van de orde van de lochte Gentenaars, en... dat is nog zacht uitgedrukt. Ne serieuze mens zou zeggen "om zot van te worden". Ik moet bekennen dat na al dat opzoekingswerk ne mens eerder ziek zou worden. Hierna treft men de gezochte personages aan en de gevraagde letter werd in het vet weergegeven.

- 1) *Guislain Jozef* (1797-1860); A. EVRARD, Jozef Guislain (1797-1860), in: Nationaal Biografisch Woordenboek, dl. I, 1964, blz. 580-582.
- 2) *Palfijn Jan*, A. VAN DRIESSCHE - A. LACQUET - J.A. SCHOCKAERT - A.J.J. VAN DE VELDE, Jan Palfijn, Leven en werk, gevolgd door een facsimilie uitgave van zijn Anatomycke of ontleedkundige beschrijving, Koninklijke Vlaamse Academie voor Geneeskunde van België, 1950;
- 3) *Mortier* Het zou de Gulden Albarello kunnen geweest zijn, maar men koos voor een ander apothekersvoorwerp: de "mortier" (Den Gouden Mortier). Deze apotheek was gevestigd in de Drabstraat. In plaats van er hoog van de toren te blazen, ziet men thans een attribuut om er zijn ... mee af te kuisen; DESEYN G., Gids voor oud-Gent Antwerpen 1985, blz. 419; DE POTTER F., Gent, van den oudsten tijd tot heden Geschiedkundige beschrijving der stad, dl. 1-8, in: Geschiedenis van de Gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, Flandra Nostra, Torhout 1989, di. VII, blz. 229-230; Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 4 Na Stad Gent, Brussel 1976, blz. 79.
- 4) *Mareška Daniël*, F. SWARTS, in: Liber Memorials université de Gand, 11,

1913, blz. 30.

- 5) *Van Oye Paul*, GILLIS J., In memoriam Prof Dr. Paul van Oye, in: Jaarboek van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, 1969, blz. 365; EVENS F., In Memory of Professor Dr. Paul van Oye, in: *Hydrobiologia*, 35, 1970.
- 6) *Van den Broeck Alfons*, kloosternaam Broeder Denijs; J.D.C., In memoriam De.
Broeder Denijs M., in: Christen School, februari 1963, blz. 34-38.
- 7) *Bambeke Charles*, VAN OYE P., Anderhalve eeuw biologie aan de Rijksuniversiteit te Gent, 1968, blz. 49-50.
- 8) *Ingels Benjamin*; L. ELAUT, Benjamin Ingels, Psychiater, de vinnige, in: *Annalen van het Noorden*, nrs. 2-3, 1957, blz. 1-6.
- 9) *Evrard Alexander*; A. VERBEKE, Bij een huldiging, in: G.T., 14e jg. 1985, blz. 337340.

Met deze letterkens kon je dan de familienaam Kluyskens maken en het was Joseph-François die we zochten. En wie nog niet tevreden is, kan DE COCK A. in: *Liber Memorialis de l'Université de Gand*, II, 1913, blz. 426 raadplegen waarbij alle publicaties van Kluyskens vermeld worden. Als besluit zou ik stellen dat ne mens eigenlijk nog veel meer moet doen dan deze puzzel op te lossen om volledig door te draaien en daarom zeg ik: tot het einde van dit jaar.

De analytische quizmaster

Enkele woordjes commentaar

Wij ontvingen 8 antwoorden, waaronder 6 volledig correcte.

Dit jaar moeten wij als Primus uitroepen de heer **Achiel Van Hecke**: Hij was immers de eerste om de correcte oplossing in te sturen. Ze was reeds in ons bezit op 16 December. De andere correcte oplossingen in orde van aankomst: Mevrouw **Paula D'haen**, de heren **Erik Dekeyser**, **Jos Tavernier**, **Paul Derycke** en Mevrouw **Rachel Vanderhaegen-Vandenbossche**.

De heer **Freddy Durinck** struikelde over Vraag 6. Het was de familienaam van broeder Denijs die hem in de steek liet.

Ook voor de heer **Pierre Heyde** vormde Vraag 6 de struikelblok, hij kwam terecht bij De Cock. Beide heren lieten één steekje vallen bij het over 't algemeen venijnig hersenspinsel van onze Quizmaster, maar dat is helemaal niet slecht en ze moeten daar niet beschaamd over zijn.

De heer **Jo De Schepper** was toch wel een beetje te lakoniek: hij gaf als oplossing: Jozef Kluyskens. Daar kon onze Quizmaster wel mee lachen, maar

toch niet goedkeuren.

En wat vonden onze deelnemers er zelf van?

Mevrouw **Paula D'haen**: Dank voor uw mededogen! Deze quiz is met minder pijn en smart opgelost. De moeilijkste vraag voor mij was die geheimzinnige broeder Denijs in Vraag 6. Met hulp heb ik de volledige oplossing gevonden. Veel dank voor het genoeg en tot volgend jaar. Ik wens u een blijvende gezondheid en nog veel werkkraft.

De heer **Erik Dekeyser**: In 2008 deed ik niet mee met de puzzel want de uitslag was onmogelijk in het rooster te krijgen. Zie commentaar van de heer Arthur De Decker in GT 2009 N° 3 - p. 236.

Ook op mijn commentaar over de schrijfwijze van familienamen als Simelovitz-Similovitz werd niet geantwoord of werd verkeerd begrepen, evenals de naam van Nikolaas De Liemaecker. Sommige bronnen spreken van De Liemaeker of De Liemacker of zoals de nieuwe catalogus van het MSK eenvoudig Liemaker zonder De. Het ware best dat er in de toekomst geen verwarring mogelijk is.

De heer **Freddy Durinck**: Het is de eerste keer dat ik er in slaag uw quiz op te lossen. Het was dus we iets gemakkelijker dan gewoonlijk. In elk geval was het weer heel plezant de oplossing te zoeken. Doe zo maar verder. Tenslotte wens ik gans de redactie te feliciteren met de bijzondere boeiende inhoud van elk nummer van de Ghendtsche Tydinghen waar we steeds met spanning naar uitkijken.

De heer **Jos Tavernier**: Al met al niet zo moeilijk en zeker oplosbaar, alleen met die broeder had ik het even moeilijk maar daar bracht het archief van het generalaat van de broeders de oplossing aan. (via internet).

Vooraf een bedankje aan de moedige kwissers die jaar na jaar blijven meedoen, jammer dat velen niet deelnemen, onder het mom van "geen tijd", er valt nochtans heel wat op te steken van deze rubriek. De afwezigen hebben dik ongelijk.

De heer **Paul Derycke**: Vooreerst mag gezegd dat het weer eens een moeilijke quiz was.

Bij de eerste vragen dacht ik dat het een fluitje van een cent zou worden en ik vrijwel direct naar de post zou kunnen hollen. Maar al vrij snel bleek dat ik mij hierin zwaar vergist had en begon ik te vrezen dat ik er nooit zou in slagen de opdracht tot een goed einde te brengen. Gelukkig dat er in de moderne wereld zoiets bestaat als internet. En zeg nu zelf, wie zou zonder deze onuitputtelijke bron van informatie deze quiz tot een goed einde kunnen brengen? (behalve degene die zelf een levende encyclopedie zou zijn). Maar die laatste categorie is dun gezaaid, zo niet onbestaande. En zelfs met het Internet

was het vaak met een tikkeltje geluk bij een aantal vragen op het juiste antwoord te botsen. Zo vond ik bvb. bij Vraag 6 vrij snel de kloosternaam van de brave broeder in kwestie, maar de wereldse naam opspeuren was zelfs met steun van Internet zoeken naar een speld in een hooiberg

Maar ik mag toch, ook als niet-Gentenaar (de heer Derycke is van Zelzate) en trouwe lezer van uw tijdschrift vermelden dat uw quiz mij vele uren zoekplezier heeft opgeleverd en dat ik weer heel wat heb bijgeleerd. Zeker over figuren waarvan ik zelfs nog nooit de naam had gehoord.

Mevrouw **Rachel Vanderhaegen-Vandenbossche**: Ik ben ook bijna zot geworden van het zoeken, maar ik kijk alvast uit naar de volgende quiz.

BIBLIOGRAFIE

Op 9 december verleden jaar werd het nieuwe boek van Professor Guy Schrans voorgesteld: **“Vrijmetselaars te Gent in de XVIIIe eeuw”**.

Klinkt familiair in de oren? Inderdaad, het is een volledig herwerkte en rijk aangevulde versie van het in 1997 verschenen boek met dezelfde titel. Bij deze gelegenheid werden twee toespraken gehouden: de eerste door Professor Walter Prevenier, de tweede door Professor Guy Schrans.

Aangezien zij veel leren over de inhoud van deze uitgebreide studie, dachten wij het goed ze te publiceren.

Eerst deze van Prof. Prevenier:

Guy Schrans' nieuwe versie van zijn opus magnum over de Gentse Vrijmetselaars in de 18e eeuw

Het is voor mij een groot voorrecht het nieuwste boek van Guy Schrans te mogen presenteren. Dit opus voorstellen is voor mij als historicus allesbehalve een karwei. Het werk moge dan behoorlijk dik zijn, het is vooral ongemeen boeiend en verrijkend. De auteur is geen vakhistoricus, in de enge betekenis van het woord. Hij is wel wat ik graag omschrijf als een nobele liefhebber. Begrijp me niet verkeerd: de term is een eresaluut. ‘Liefhebber’ refereert naar een auteur met een fors ontwikkelde empathie, een die zich moeiteloos ver-

plaatst in de denkpatronen van de bestudeerde personages, in dit geval ook als insider van de bestudeerde biotoop. ‘Liefhebber’ verwijst naar iemand die sympathie uitstraalt voor het bestudeerde thema. Empathie en sympathie zijn zeer positieve kwaliteiten voor een onderzoeker, duizendmaal superieur aan de misprezen noties ‘subjectiviteit’ en ‘vooringenomenheid’.

Het bestudeerde thema is niet min. Heden en verleden van de vrijmetselarij blijven moeiteloos een breed publiek fascineren. Denken we maar aan het ongemeen publiek succes van de tentoonstelling over vrijmetselarij die het Liberaal Archief enkele jaren geleden organiseerde in de Sint-Pietersabdij, in het kader van de initiatieven van de Provincie Oost-Vlaanderen. Geschiedenis van de loges boeit niet enkel de broeders van deze genootschappen, maar zo mogelijk nog meer de outsiders, al was het maar door het parfum van discrete charme, van geheimzinnigheid en onbekendheid, waardoor men zich ontelbare terechte en onterechte vragen blijft stellen over mysterieuze rituelen en nog veel mysterieuzer vormen van impact op de politieke besluitvorming, op de ideologische, sociale, artistieke en culturele contouren van de samenleving. Guy Schrans is een onwaarschijnlijk minzaam man. Deze eigenschap verklaart zijn milde oordelen over mensen en toestanden. Maar hij is tevens en bovenal een kritische wetenschapper, die weet waar Abraham en Tierenteyn hun mosterd halen. Als jurist schreef hij geleerde boeken over zijn vakgebied: financieel recht, economie op zoek naar recht, Europees mededingingsrecht. Schrans is echter allesbehalve een vakidoot. Hij leidde jarenlang Pragma, een politieke denktank voor hedendaags liberalisme. Hij is ook een ervaringsdeskundige in zijn vakgebied, die een aantal jaren fungeerde als assessor in de Raad van State, en als lid van het directiecomité van het Beschermingsfonds voor financiële instrumenten. Op die manier legde hij nuttige kruisverbanden tussen theorie en praktijk van recht en financiën. Daardoor beseft hij als geen ander dat een onderzoeker wel mentaal in de ban mag komen van zijn thema, maar dat hij tevens afstand moet blijven houden, zich niet mag vereenzelvigen met de helden die hij beschrijft en beoordeelt.

Vandaag heb ik het genoeg het jongste product van een begenadigde erudiet aan u voor te stellen, een nieuwe versie van zijn studie over de vrijmetselarij in Gent in de 18e eeuw. Ze respecteert scrupuleus de zopas genoemde facetten van het voortreffelijk vakwerk, de ideologische en psychologische inleving enerzijds, de kritische toetsing van de waarde van de getuigenissen van tijdgenoten en medespelers anderzijds. Zoals het een kritisch historicus past, beseft Schrans maar al te goed dat veel van zijn bronnen uit het milieu zelf komen, en daardoor allicht niet vrij zijn van vooringenomenheid, of geneigd zijn het eigen gelijk te overdrijven. Woorden impliceren bijna steeds een defensieve of agressieve strategie. Woorden zijn wapens in de hand van wie

ze uitspreekt of neerschrijft, zoals socioloog Lawrence Rosen het treffend toelichtte in zijn studie *Bargaining for reality*, spelen en manipuleren met woorden om een heel precies doel te bereiken. De ervaringsdeskundigheid die Guy Schrans accumuleerde tijdens zijn vorige levens als jurist en expert bezorgden hem een significant voordeel voor zijn derde leven als gewaardeerd secretaris van het Liberaal Archief, en als begenadigd observator van het verleden.

Met het boek dat vandaag van de persen van het Liberaal Archief rolt, is Guy Schrans echter allerminst aan zijn historisch proefstuk toe. In 1973, vrijwel 36 jaar geleden, liet hij zich reeds bekoren tot een eerste historisch werkstuk over een 18e-eeuwse Gentse vrijmetselaar, Jan-Baptist Hellebaut. In 1997 verscheen dan zijn lijvig historisch meesterwerk, *Vrijmetselaars te Gent in de 18e eeuw*, niet minder dan 1000 blz., dan 1500 trefwoorden, dan 3450 namen in het register, dan een bibliografie met bijna 1100 titels.

We zijn nu twaalf jaar later, en mijn kritische toehoorders in deze gezellige werkzaal van het Liberaal Archief zullen zich ongetwijfeld al afgevraagd hebben waarom er zo nodig een tweede editie moest verschijnen. Daar zijn goede redenen voor, waaronder de voornaamste is dat de eerste uitgave reeds kort na het verschijnen uitverkocht was. Een simpele herdruk ware voor de auteur de meest comfortabele formule geweest, maar dat was zonder Guy Schrans gerekend. Naarmate de frustratie toenam over de steeds frequenter maar noodgedwongen onbeantwoord blijvende binnenlopende smeebeden voor een exemplaar van het werk, groeide ook de ambitie van de auteur om de kans van een nieuwe druk te benutten om haar tegelijk à jour te brengen.

Het werd opnieuw een sisyfusoperatie, want prosopografie, het opsporen van realia over de levensloop van personen, is een van de meest tijdrovende en ondankbare taken die een historicus kan bedenken. De aanvullende literatuurlijst bij deze tweede editie omvat nagenoeg 600 nieuwe titels bovenop de 1100 van de eerste versie. Het gaat overwegend om recente publicaties, maar er werden ook inspanningen geleverd om in oudere werken heel wat addenda op te sporen voor de 200 bestaande biografieën, maar vooral voor 38 nieuwe die in de editie van 1997 nog niet waren behandeld, en die gemakshalve een plusteken naast hun naam kregen. En, verzucht Schrans, mijn boek betreft enkel de Gentse logeleden - hij raamt het aantal logeleden voor de Oostenrijkse Nederlanden in de 18e eeuw op 1200 à 1500 - waarvan enkelen wellicht voor immer in de nevelen van het verleden verzwonden zullen blijven. Maar de 238 rijke en gevarieerde biografieën, over meer dan 550 pagina's, vertegenwoordigen buiten kijf het geheel van het gild der Gentse vrijmetselaars in de 18e eeuw.

Schrans heeft in zijn schitterende inleidende synthese over dit Gentse 18e eeuwse milieu immers ruim aandacht besteed aan de sociale en intellectu-

ele achtergronden van die 238 vrijmetselaars. En daaruit blijkt dat de Gentse loges toen, heel anders dan in de rest van de Oostenrijkse Nederlanden, een uitgesproken democratisch karakter vertoonden, met 68 % leden uit de kleine burgerij en de volksklasse. Ze zochten en vonden er vooral vriendschap en sociabiliteit, zonder al te veel verheven denkbeelden, zonder veel ambitie om een rol te spelen in de politiek, en wars van elk spanningsveld tussen vrijmetselarij en religie.

Ik ben ervan overtuigd dat u allen mij toelaat Guy Schrans van harte geluk te wensen met zijn onwaarschijnlijke ijver en talent om de moed op te brengen, om dat wat nochtans zijn afgerond levenswerk leek te zijn, het boek uit 1997, niet te beschouwen als eindpunt, maar als een permanente uitdaging voor nieuw onderzoek. Een thema als dit is dan ook een ‘geschiedenis zonder einde’. Maar het zal me niet beletten jurist Guy Schrans reeds vandaag voor eeuwig op te nemen in het gild van de vakhistorici, en hem volmondig te eren met het daarbij horend epitheton ornans van ‘historicus honoris causa’.

En het antwoord van Prof. Schrans:

Beste collega,

Ik ben nog voldoende jurist gebleven om een onderscheid te kunnen maken tussen de naakte werkelijkheid en de innemende welwillendheid van uw voorstelling.

Omdat u een tot over de oceaan gewaardeerd vaandeldrager bent van de alom erkende “Gentse historische school” hecht ik aan uw gunstige beoordeling een doorslaggevend belang. Ook onze toehoorders en de toekomstige lezers van het boek zullen door uw woorden zijn gerustgesteld.

Ik richt me nu tot de mediëvist in u. Hoewel er in onze Sint-Niklaaskerk 13de eeuwse steenhouwersmerken werden ontdekt, lijkt het weinig waarschijnlijk dat er tijdens de middeleeuwen vrijmetselaarsloges te Gent bestonden. En het is maar beter zo vermits ik helemaal niet in staat zou zijn om geschreven documenten van toen te lezen, laat staan om er iets over te schrijven. In oud schrift is de 18de eeuw zowat mijn uiterste grens.

Geachte vergadering

Er zijn natuurlijk nog andere redenen waarom ik me thuis voel in vooral de tweede helft van de 18de eeuw. Ik bedoel vanzelfsprekend het geestelijk klimaat waarin de stad toen baadde - met de Aufklärung (les Lumières) die onze

vermolmden ramen opengooide op de wijde wereld van de ideeën en van de mensen, de drang naar innovatie van onze eerste textielondernemers, de democratische gezindheid van het Gentse stadsbestuur van toen die contrasteerde met de privileges en het conservatisme van de clerus en van de meeste leden van de adel, ook de kosmopolitische sfeer van een stad die in de volle welsprekendheid van het woord de hoofdstad van het graafschap Vlaanderen was en de meest welvarende stad van de Oostenrijkse Nederlanden.

Ook toen was Gent een bruisende, leuke, gezellige stad - althans voor wie voldoende bemiddeld was om ervan te kunnen profiteren. De helft van de bevolking leefde inderdaad beneden wat men thans killig de armoedegrens noemt. Ik wil niet de weg der treurnis opgaan, maar we moeten beseffen dat le siècle des Lumières niet voor iedereen het licht deed schijnen in de duisternis van hun levenswandel.

Ik kan er enigszins over meespreken vermits mijn voorvader Joannes Schrans tussen 1775 en het begin van de 19de eeuw te Gent binnenschipper was en in de Heilig-Kerstparochie woonde. Zijn gezin leefde vermoedelijk boven de armoedegrens omdat er toen veel werk was voor binnenschippers. De aloude exclusieve rechten van de erfelijke "vrije schippers" van Gent werden in die periode inderdaad drastisch afgebouwd zodat iemand die (zoals mijn voorvader) in 1746 als burger van Maastricht werd geboren, bij ons zijn beroep vrij mocht uitoefenen. Bovendien was Gent sedert het graven van de Coupure in 1753 de incontournable flessenhals voor alle commercieel trafiek tussen onze enige effectieve toegang tot de zee, de haven van Oostende, en het rijke binnenland - over de Schelde, de Leie en wat nog overbleef van de Lieve, de Sasvevaart, de Moervaart en het Stekene Vaardeken.

Joannes Schrans was als binnenschipper te vaak uithuizig om lid te worden van een Gentse vrijmetselaarsloge, zo dit hem al had aangesproken. Er bestonden toen te Gent inderdaad zeker twee, waarschijnlijk drie, Nederlandstalige loges met een zg. "democratische" samenstelling. Van één van deze loges was een andere voorvader vermoedelijk wél lid. Hij woonde in het Gentse Sint-Pietersdorp (waar we vandaag overigens zijn samengekomen) en was garentwijnder in een ambachtelijk bedrijf aan het Huidevetterken. Ik laat u zijn identiteit zélf in het boek ontdekken.

Ik vertel u dit alles om erop te wijzen dat Gent in die tijd een unicum was in de vrijmetselarij van de Oostenrijkse Nederlanden. In géén andere stad bestonden loges met een uitsluitend "democratische" samenstelling. In géén andere stad waren er Nederlandstalige loges.

De 2de helft van de 18de eeuw was bovendien een tijdperk van contrasterende werkelijkheden. Naast de meer dan 50 % armen en hulpbehoevenden, de 35 à 40 ambachtslieden, klerken, onderwijzers, kapelaans, priukenmakers,

suikerbakkers, plafonneerders, soldaten en winkeliers bestond er een vermogende bovenlaag van adel en hogere burgerij die vaak heer en meester was in de overige Gentse loges (welke uitsluitend in het Frans arbeidden). Bij het raadplegen van het boek zult u vaststellen dat drie prinsen, twee markiezen, tien graven, vier burggraven, twaalf baronnen, drie ridders en talrijke niet-getitelde edellieden lid waren van een Gentse loge - zonder de drie adellijke priesters (waaronder twee kanunniken) te vergeten die zich op de kolommen bij hen voegden. Ook de meeste kolonels-bevelhebbers van de nationale regimenten in dienst van Oostenrijk werden lid van een vrijmetselaarsloge te Gent. En de toekomstige veldmaarschalk en universeel gevierde auteur prins Charles Joseph de Ligne werd in 1769 in een Gentse loge tot de vrijmetselarij geïnitieerd.

Bestond er tussen deze vrijmetselaars van uiteenlopende pluimage enige band van broederschap, enig gelijkheidsgevoelen? Waarschijnlijk wél in de lyrische symboliek van de tempelarbeid. Maar buiten de tempel hernam iedereen zijn “metalen”, m.a.w. zijn rang en stand. Ik citeer in het boek enkele ontnuchterende teksten die zulks bevestigen.

Tussen die twee contrasterende werelden waren de Gentse loges toch in hoofdzaak bevolkt door solide Gentse poorters die de bakens naar een nieuwe wereld hebben verzet in de politiek, het openbaar ambt, de nijverheid, de wetenschap, het onderwijs, de schilder- en bouwkunst, de kunstambachten, het toneel - zelden in de letteren, vermoedelijk omdat de Gentenaar meer visueel is dan literair. Velen onder hen speelden nog een markante rol tijdens de eerste decennia van de 19de eeuw - een eeuw waarin ik me overigens veel minder thuis voel wegens de mensonterende sociale toestanden die gecreëerd, minstens gedoogd, werden door de ondankbare erfgenamen van een nochtans verfrissende, stimulerende achttiende eeuw voor wie ieder mens belangrijk was geworden.

Over Gentse vrijmetselaars van de 19de eeuw zal ik dus géén boek schrijven. U zult het moeten stellen met wat u straks in handen krijgt.

Tot zover de toespraak van Prof. Schrans.

Wij kunnen slechts beamen wat daarbij gezegd werd.

Het eerste hoofdstuk is gewijd aan de Vrijmetselaars te Gent in XVIIIe eeuw. In hoofdstuk II worden de Gentse loges behandeld tot 1786.

In hoofdstuk III gaat het over de leden van de Gentse loges tot 1786. Dit is niet zo maar een opsomming van de leden, want het beslaat 556 pagina's. Voor ieder lid wordt er een maximum aan biografische gegevens vermeld.

Hoofdstuk IV is een elementaire Prosopografie van de 18e eeuwse Gentse

Vrijmetselaars. Het bevat statistische gegevens van diverse aspecten.

Volgt een uitgebreide bibliografie met niet minder dan 1633 (!) items.

Naar het einde toe is er dan een Register van de persoonsnamen die ook weer 92 bladzijden in beslag neemt. Volgt dan nog een Register van de geciteerde loges, en dat zijn er veel meer dan men zou vermoeden; om tenslotte te eindigen met een Zaak- en Plaatsnamenregister. Oef!

Nu zou het totaal verkeerd zijn te menen dat een zeer lijvig boek enkel maar over vrijmetselaars zou gaan, wat de indruk zou kunnen wekken dat het toch wat eentonig moet zijn. Maar dat is helemaal niet het geval, het gaat uiteraard over vrijmetselaars, zij worden zo een beetje gebruikt als kapstok waar een hele boel andere interessante aspecten aan opgehangen zijn. Wij krijgen een bijzonder boeiend beeld van het leven in het XVIIIe eeuwse Gent, ongekende of minder bekend beelden daarvan worden hier duidelijk gemaakt. Van die kant bekeken zou het even goed kunnen beschouwd worden als een boek over lokale geschiedenis.

Iemand die zelf al eens opzoeken gedaan heeft zal sterk onder de indruk komen van dit jarenlange intensief studiewerk dat de samenstelling van dit boek gevergd heeft.

Het boek heeft een formaat van 15,5 x 24 cm. en bevat 831 bladzijden. De prijs bedraagt 59 euro wanneer het afgehaald wordt in het "Liberaal Archief" (dat er trouwens de uitgever van is), Kramersplein 23 te 9000 Gent. Tel. 09.221.75.05.

Wie het thuisbezorgd wenst, schrijft 67,00 euro over op Rekening 001.5725696.56 van het "Liberaal Archief"- Gent.

Degenen die het boek niet gezien hebben kunnen misschien denken: die prijs is niet mis. Wel, het is geen euro te veel. Trouwens, dergelijke boeken zijn onbetaalbaar. Wie kan er een prijs zetten op vele jaren intensief studiewerk? Iets staat wel vast, de initiatiefnemers zullen er niet rijk van worden.

De VIAT had het schitterend idee een tentoonstelling en een boek te wijden aan **"Armand Heins. Etser, lithograaf en drukker."**

Armand Heins was een bijzonder verdienstelijke Gentenaar die veel veelzijdiger was dan de titel van het boek laat vermoeden. Hij was bovendien een kunstschilder, een archeoloog en een felle, onvermoeibare verdediger van ons rijk patrimonium. Meer dan een eeuw geleden maakte hij deel uit van een schare Gentenaars die een verbeterde strijd voerden voor het behoud van onze monumenten en stadsgezichten.

Voor iemand die een beetje vertrouwd is met onze lokale geschiedenis: allemaal mensen met allure. Ze behoren nu allemaal tot het verleden en werden -

helaas - nooit vervangen, een gemis dat zich pijnlijk laat voelen. In onze moderne tijden vindt men het gepast monumentencommissies af te schaffen, iets wat aanleiding geeft tot catastrofale gevolgen.

Armand Heins was niet alleen een rasartiest, hij had ook een enorme interesse voor onze lokale geschiedenis. Hij maakte - we zullen maar zeggen "vanzelfsprekend" - deel uit van de "Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent". Aan hem en Paul Bergmans is het te danken dat wij nu beschikken over een "Inventaire Archéologique" met 570 fiches met precieze gegevens over onze talrijke gevarieerde kunstschaten, inlichtingen die anders verloren zouden zijn gegaan. Het boek begint met een "Een blik op Gent ten tijde van Armand Heins". Het geeft een zeer boeiend beeld van het "Gent van toen". Zeer leerrijk, want de meesten onder ons hebben geen flauw idee van hoe het er toen aan toging.

Volgt een zeer uitgebreide biografie van Heins "Armand Heins en de lithografie."

De etsen van Armand Heins, Catalogus van de etsen (niet minder dan 201), Gelegenheidsdrukwerk, Armand Heins, een "Artiste Peintre" met archeologische blik, Armand Heins en het "Musée des Modèles", Armand Heins en de "Bibliothèque spéciale d'art décoratif" en het "Musée des Modèles" te Gent, 1904-1931. (Armand Heins lag aan de basis van de stichting van het "Museum voor Sierkunst" en was er trouwens de eerste Conservator van). Het boek eindigt met een uitgebreide Bibliografie.

Op de meer dan 180 afbeeldingen die het boek bevat, kan men zien dat de minste details er duidelijk op afgebeeld staan. Er volgt dan een gevoel van "niet begrijpen". Waar haalde die man in hemelsnaam de tijd om dat allemaal te tekenen? En we zien dan toch maar een klein deel van zijn onmetelijk oeuvre.

Dit boek heeft een formaat van 20,5 x 27 cm. en bevat 270 bladzijden. Er bestaan 2 versies: Ingebonden 25 euro. Met slappe kaft 15 euro. Te bekomen in het MIAT, Minnemeers, Gent.

Vanzelfsprekend een aanrader.

H. C.

VRAAG EN ANTWOORD

Vraag van de heer **Daniël Van Ryssel**:

Charles Jean Duprez werd geboren in 1873 in de Burgstraat 88. Zijn vader Philippe was grondeigenaar en particulier. Charles woonde tot in 1901 in de Burgstraat en is dan naar Saint-Pair, Normandië, Frankrijk vertrokken. In 1902 werd hij in Gent uit de bevolkingsregisters geschrapt.

Charles Duprez werd librettist. Hij debuteerde in Minard met *Les Colinet*. Zijn *Méprise* kende succes te Doornik. *La Valise d'Hector* werd gespeeld te Spa. Tegelijk schreef hij ook gedichten, gebundeld in *Les Lueurs*. Zijn *Signe de Lucette*, komedie in verzen, werd bijgewoond door de koningin. In 1900: de opera "Ariane". In Parijs kwamen op de planken: *Les perles d'or*, *Le Dol de Philémon* (40 opvoeringen), *5 bis Rue de la petite Vertu* (60 voorstellingen). Zijn pikante liedjes werden gezongen op de boulevards en in de casino's. In 1902 behaalde hij te Brussel de eerste prijs in een wedstrijd voor librettisten met zijn vaudeville *Le Faune de la rue Chauchat*.

We hebben noch op de universiteit, noch in het conservatorium kunnen achterhalen wat er van hem na 1904 geworden is.

Weet iemand dat wel?

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Van de heer **Guido De Bruyker** ontvingen wij volgend schrijven:

In uw *Gentse memoriedagen 1-6 november* merkte ik twee foutjes op. Het eerste betreft eigenlijk maar een “drukfoutje” - in de figuurlijke zin dan, waarop men in Gent dit woord bezigt: onder 4 november 1888 leest men “in het begin van *deze* eeuw”, terwijl bedoeld is de 20e, de *vorige eeuw* - begrijpelijke gewoonte, weet ik van mezelf, voor al wie 50, 60 of meer jaren van zijn leven in de 20e eeuw heeft doorgebracht.

Het tweede betreft de Gentse première van Mozarts Don Giovanni. Volgens Prospère Claeys (wiens “*Histoire du théâtre à Gand*” vermoedelijk ook uw bron was) gebeurde dat op 5 oktober 1806, niet november.

Deze schoonheidsfoutjes konden voor mij NB de pret aan deze rubriek niet bederven, die zoals ik vroeger al liet weten, tot mijn favorieten behoort in Ghentsche Tydinghen. Ook blij dat Paul Lebrun even ter sprake kwam - een van de beste Gentse componisten, wiens muziek nooit meer klinkt.

De volgende brief kwam van de heer **Eddy Levis**:

Het artikel: “*De Storse of den onwilligen confident*” verschenen in het vorige nr. (nov.- dec 2009) kan tot enig wenkbrauwgefrons leiden. Het is nl. het derde deeltje van een reeks artikelen, opgediept uit “*Den Nuttigen en Koddigen Gendschen Almanak...*” uit 1830. Een aantal artikels dat een beeld geeft over de mode van deze periode en vooral iets vertelt over de spreek- en schrijfwijze van het toenmalige A.N./Gents.

Wat in het laatste nr. verscheen was het derde en laatste deeltje van een geheel dat eigenlijk vorig jaar hoorde gepubliceerd te worden bij “*Samenspraak tussen eene juffrouw en eenen jongeling in den schouwburg te Gend*” en de tekst “*Modeliedeken*” die te vinden zijn in het laatste nr. van vorig jaar! (pp. 402-409). Ik kan wel begrijpen dat er toen plaatsgebrek was maar een woordje uitleg bij het laatste stukje in de zin van: ‘Vervolg v. art. “*Gentsch spant de Kruune*” uit het nov. - dec. nr. 2008’, had al veel duidelijk gemaakt.

HET KRONIEKJE VAN EEN OUDE GENTENAAR

Vandaag met de D, de E en de F.

- Iets in 't **D**ak steeke: opgeven, van iets af zien.
- **D**anzereus: gevaarlijk.
- **D**eefoo: een gebrek. In deefoo zijn: ongelijk hebben.
- Eten gelijk nen **D**elver: veel eten.
- **D**éranzement: het storen. Ekskuseer mij veur 't déranzement: omdat ik u lastig val.
- **D**e Schalsen: de ongeschoeide karmelieten. Vervorming van Discalsen.
- **D**evâor: Voor devoir. Hèdd'euwe devâor al gedâon? Hebt gij uw huiswerk al gemaakt?
- **D**evûure: zijn devûure doen = zijn best doen.
- **D**iefrense; het verschil.
- **D**ijsendag: dinsdag.
- Van **D**okske gebâore: doen alsof men van niets weet.
- Zo leren de ketters maar zij **D**olen, want zonder gekapt vlies ès de frikandon onmeugelijk.
- Hij hee ter nie veele an **D**ûu gedâon: hij heeft er niet veel van terecht gebracht.
- Iets in de **D**uuboeek schrijve: Op iets niet meer rekenen. Er van af zien.
- Om den diene **D**uud te krijge zal onze Lieven Hîere zijn hemdsmèwe moeten opstrûupe:
Wordt gezegd van een taai iemand.
- 't **D**uumanekje rijd' over mijn lijf: wanneer men koude rillingen heeft op de rug.
- Zu **D**uuf als 'nen hirpel: potdoof.
- 'nén **D**reupel: een borrel.
- Zu zot als een **D**rilnote: volledig gek.
- 'nen èwe **D**uiker: een oude man die in het geniep nog naar de vrouwen kijkt.
- Van **D**uvels drûume: gezegd van kinderen die embêtant doen.
- Zu grijs als een **D**uive: volledig grijs.
- Ge zult da doen of den **D**uvel zal de kisse hèwe: dreigende taal.
- Den **D**uvel ligt dâor mee jonkskes: het is daar niet pluis, het deugt daar niet.

- 'nen **Dwáozekluut**: een dommerik.
- Van **Es** ten ende: van het begin tot het einde.
- Zu **Effen** als Sente-Pieter zijn veurbroek.
- Dâor zoe 'nen **Engel** zijn pasjense bij verlieze:iets vervelends dat blijft duren.
- Hier stond den **Ezel** stille in hij balktege: wanneer men aan iets begonnen is en niet verder kan.
- **Eintse**: eentje. Hij hee eintse op = hij is dronken. We gáon der nog eintse gâon pake = Wij gaan nog iets gaan drinken.
- **Eindelijnge**: eindelijk.
- **Esprit de sel**: Chloorwaterstof, gebruikt om iets te ontroesten, te ontkalken.
- **Ezelsûure**: de omgeploide hoek van een bladzijde.
- **Fernijs**: Fornuis.
- **Fichu**: 'Is naar de vaantjes. Kapot.
- **Foetebagatelle**: Iets van weinig belang, van weinig waarde.
- **Fourche**: de vork van een fiets.
- **Frappant**: treffend.
- **Friende**: Franje.
- **Fuke**: Iets dat versleten is. Een fuke van een hoed.
- **Fûure**: het achterwerk. Tegen een kind: Aos ge nie bráove zijt gâode wa kletse op eu fûure krijge.

Hugo Collumbien

oudheidkundige kroniek

In Juni 1922 publiceerde Alfons Van Werveke in ‘De Gazet van Gent’ een kroniekje over DE GRACHTEN VAN DE STAD GENT.

Wij hebben reeds gezeid in een vorig artikel, dat men het woord **gracht** in de namen van de Gentsche waterlopen niet altijd moet nemen in zijn eigenlijke beteekenis. Eigenlijk is een gracht een door menschenhanden gegraven waterloop, dienende tot afperking van een stuk grond, tot afleiding van het water of tot verdediging van een sterkte of een stad.

Te Gent waren er destijds verschillende natuurlijke waterlopen, hier en daar wat rechtgetrokken en uitgediept, die men ook **gracht** heette. Zoo, bij voorbeeld, de **Schipgracht**, waarvan wij reeds spraken, en de **Ottogracht**, waarover wij een en ander willen mededeelen. Die **gracht** was zonder eenigen twijfel één der talrijke armen van de Leie aan den noordkant van de Kuip van Gent. De officieele lijst van 1812 noemt ze de **Ottogracht**.

Marcus van Vaernewijck vertelt het volgende: “In ‘t jaar ons Heeren 980 waren de duynen oft zeebergen gedaen doorgraeven bij den Keyzer Ottho die derde. Dees doorgravinghe dede Ottho doen, soo eenighe schrijven, naer uitwijzen van eenen tractate tusschen hem ende den Coninck van Vranckerijcke, om te bewijzen dat daer het Keyserijcke scheidt van die Francksche Croone, ende ooc om die commediteyt van den lande van Vlaendren, also hij meynde, ende dese delvinghe wiert genoemd naar hem Otthogracht”.

Er is hier eigenlijk geen spraak van onze Ottogracht, maar van de Sassche vaart, die aan het Sluizeken begon.

Maar om het even: de zaken zijn sedert eeuwen verward. ‘t Is jammer, dat Vaernewijck zijne bron niet heeft aangeduid.

Zonder twijfel is het de kroniekschrijver Jan van Thielrode, die op het einde van de XIIIe eeuw leefde. De woorden van Vaernewijck doen veronderstellen, dat in het tijdstip, dat hij schreef (1566) de naam **Ottogracht** door het volk niet werd gebruikt. Maar laat ons de chronologische orde volgen en ons beroepen op echte oorkonden. In de XIIIe eeuw noemt men den waterloop de **Gracht**, in 1327, **De Gracht over de (Vrijdag)markt**, in 1337 **de Gracht**, in 1418 **de Gracht aan Hoskinsbrug**, in 1430 **de Gracht achter de Vrijdagmarkt**, in 1432 **de Gracht bij het Hof van Herzele**, in 1476 **de Gracht achter de Markt**, in 1532 en in 1535 **Sint-Jacobsgracht achter de**

Vrijdagmarkt, en in 1674 **de Hottegracht**, in 1686 **het Baudeloolleitje** en, van dezelfde hand, **het Baudeloolleitje**, en in 1790 **de Ottogracht gezeid Baudeloolleitje**; Goethals (1796) en de Vreese (1799-1800) noemen ze de **Ottogracht** evenals de officieele lijst van 1812, zooals wij reeds zagen.

Uit dat alles blijkt, dat gedurende gansch de middeleeuwen de gracht nooit den naam van keizer Otto heeft gedragen, en dat het slechts na Van Vaernewijck is, in den aanvang of in het midden van de XVIIe eeuw waarschijnlijk, dat de naam van den keizer te voorschijn komt. Wij moeten hier zeggen, dat een leemte in de reeks van onze oorkonden ons belet het tijdstip nader te bepalen.

Wij hadden reeds een beschrijving moeten geven van de gracht, die bepaaldelijk te Gent den naam **Ottogracht** droeg, en waarvan de naam der kaai kwam, die er langs lag. Deze is, door het innemen van de opgevulde gracht, een breede straat geworden. De gracht begon aan de Leie, aan de plaats, waar de Kromme Walbrug werd gelegd als ze opgevuld was. Ze besloeg de helft ongeveer van de straat, thans **Kromme Wal** geheeten, namelijk de helft langs de zijde van de Vrijdagmarkt; verder de helft, langs de zijde, van de huidige Ottogracht, sneed aan de Bibliotheek de straat door om, onder een brug weg, den muur van die Bibliotheek te bespoelen en de gracht te verwoegen, die langs de andere zijde van het gebouw lag, en te vloeien onder de **Karnemelkbrug**, aan den aanvang van het Steendam, en waarvan de ligging nog wel te onderscheiden is. Onder de Ottogracht lagen, buiten de zoo even genoemde **Baudeloo**, **Bibliotheek** of **Lyceumbrug**, de **Wolfbrug**, de **Tooverheksbrug** en de **Spelden-** of **Hoskingsbrug**.

De Ottogracht werd opgevuld bij besluit van den Gemeenteraad van 15 Juni 1872.

De Kromme Wal.

Tot in het jaar 1874 was de *Kromme Wal*, dien we reeds vermeld vinden in een oorkonde van 1418, een straat zonder einde, die uitliep op de Leie. Rechts, als men in de straat kwam, stonden de huizen, die men thans nog ziet langs de zijde van de *Goudstraat*. Links waren een reeks woningen, waarvan de achtermuur van den tuin door de *Ottogracht* wordt bespoeld. Die huizen stonden op een gebogen oever, een krommen wal, van waar dan ook de naam der straat komt.

In 1874, twee jaar na de demping van de *Ottogracht*, brak men de huizen aan de linker zijde der straat af en in 1875 bouwde men de Kromme-Walbrug om de veel verbreedde straat aan het Sluizeken te verbinden.

St-Elisabethgracht.

Reeds in oorkonden van de XIVe eeuw is die naam te vinden om de gracht aan te duiden, die het Groot Begijnhof insloot, en ook de straat, die evenwijdig liep met het zuiderlijk gedeelte van die gracht en waarvan ze gescheiden was door de huizen, die op den oever stonden Sinte-Elisabeth is de beschermheilige van het Groot Begijnhof, dat vele eeuwen onder haar naam stond bekend. Eerst in de XVIIIe eeuw begon men den naam *Begijnengracht* te gebruiken. De groote hervormers, die meenden met een pennetrek de herinnering aan een verafschuwd regeeringsstelsel te doen verdwijnen, beslisten 8 April 1799 dat (wij vertalen) “de Elisabethgracht zou geheeten worden de Weduwengracht”. Dat had echter geen duur, want 15 December 1812 besloot meier Van der Haeghen, dat de straat, “die weleer *Begijnengracht* heette, voortaan Elisabethgracht zou genoemd worden”.

De straat is gebleven, maar de gracht is verdwenen. Ziehier in welke omstandigheden. Onder het oud bewind, viel het baggeren van de rivieren ten laste van de oeverbewoners. Als de Schepenen het oogenblik gekomen achtten om dat werk te doen uitvoeren, zonden ze den stadsomroeper met zijn trompet door de straten om te verkondigen, dat de rivieren moesten gekuischt worden en de nalatigen te verwittigen, dat hun een boet wachtte. Het baggeren geschiedde gewoonlijk bij gebuurten en elke oeverbewoner betaalde zijn deel in de kosten.

Onder het nieuw regeeringsstelsel was ‘t landsbestuur, de provincie of de stad, die de baggerwerken uitvoerde of... dat verwaarloosde. Gedurende de Fransche bezetting van *Sint-Elisabethgracht* aan het stadsbestuur om zich te beklagen over het drabbig water der gracht en te betoogen, dat het onmogelijk was daarmede nog langer bier te brouwen. Ze vroegen een einde te stellen aan dien toestand. Het regelmatig baggeren van de kleine waterlopen werd in de XIXe eeuw hoe langer, hoe meer verwaarloosd en, toen de klachten omstreeks 1865 buitengewoon ernstig en talrijk werden, stelde men vast, dat de gemakken van de huizen der Sint-Elisabethgracht en van die op de oever in het Begijnhof op de gracht uitloosden. Het schijnt dat de typhus zonder onderbreking heerschte in de huizen van *Sint-Elisabethgracht*. Dat is nogal waarschijnlijk ook. Er diende natuurlijk flink ingegrepen te worden.

Zou men nu regelmatig de gracht baggeren en de bewoners verplichten aalputten op hun eigendom te maken? bij lange niet! Men vulde de gracht op! Dat was een der eerste stappen tot de vernietiging van dat prachtig, heerlijk stadsgedeelte, dat het Groot Begijnhof was, waarvan we, als kind nog, al de schoonheid genoten. Evenzoo, na lange winters achtereen al het stadsvuil in de Houtleie te hebben uitgestort, stelde men vast dat die gracht vol slijk lag:

cholera! typhus! riep men met afgrijzen. Baggeren? dat niet! Opvullen, dat deed men en den grond verkoopen om, in plaats van een eigenaardige kaai, een straat met een blinden muur te bekomen. Effen maken, rechttrekken, opvullen en... het betreuren als het te laat is, dat is de leus!

A. Van Werveke

ERRATUM

In ons nr 6 van 2009, p 464 en 466, publiceerden wij de lijst van onze Beschermleden en Steunende Leden.

Wil het foutieve 2008 vervangen door 2009.

SCHETS VAN GASTON DE BRUYCKER

De Biezekapel met nog gemetste muur.